

Kansallisesti yhdenvertaisia iäkkäiden palveluja edistämässä

**RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön
toimeenpanon tuki -hankkeen loppuraportti**

**Katri Kakko
Nina Pellosniemi
Rauha Heikkilä
Liisa Kela
Pauliina Hietaharju
Satu Havulinna**

Raportti 4/2024

Katri Kakko, Nina Pellosniemi, Rauha Heikkilä, Liisa Kela,
Pauliina Hietaharju, Satu Havulinna

Kansallisesti yhdenvertaisia iäkkäiden palveluja edistämässä

RAI-arviointivälineistön kansallisen
käytön toimeenpanon tuki -hankkeen
loppuraportti

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

© Kirjoittaja(t) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kannen kuva: Rodeo Oy

ISBN 978-952-408-311-9 (verkkojulkaisu)

ISSN 1798-0089 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-311-9>

Helsinki, 2024

Esipuhe

Vuonna 2019 julkisuuteen nousi keskustelu iäkkäiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden hoivan laadusta. Tämä nosti esiin iäkkäiden henkilöiden palvelujen uudistamistarpeen ja oli sysäys vanhuspalvelulain muutoksiin. Keskeisinä muutoksina lakiin tehtiin palvelutarpeiden selvittämistä ja henkilöstömitoitusta koskevat lisäykset, joiden tavoitteena oli turvata iäkkäiden palvelujen ja hoivan laatu.

Palvelutarpeen selvittämiseksi ei ollut kansallisesti vakiintunutta rakennetta ja muotoa, vaan arviointeja tehtiin hyvin vaihtelevasti ja erilaisilla välineillä. Yhtenäisen arviointivälineen avulla haluttiin edistää palvelukokonaisuuksien suunnittelua ja palveluihin ohjaamista, jota helpottaa se, että iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeesta, toimintakyvystä, voimavaroista ja terveydentilasta on saatavissa kattava kuva. Kun käytettävissä on asiakasta koskevaa ajantasaista ja vertailtavaa tietoa sekä ymmärrys tiedon merkityksestä asiakkaan palvelujen toteuttamisessa, voidaan palvelujen ja hoidon laatua parantaa. Tavoitteena oli myös, että saatavilla on kattava iäkkäiden palveluja koskeva tietopohja, joka mahdollistaa palvelujen kehittämisen ja tiedolla johtamisen.

Syksyllä 2020 vanhuspalvelulakiin tuli velvoite RAI-arviointivälineistön käytöstä iäkkäiden palvelutarpeiden arvioinnissa ja säännöllisissä palveluissa. RAI-välineistön tuli olla käytössä hyvinvointialueilla ja toimintayksiköissä huhtikuuhun 2023 mennessä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tehtäväksi tuli huolehtia välineistön saatavuudesta ja käytön osaamisesta. Sujuvan käyttöönoton turvaamiseksi THL tuki RAI-välineistön kansallisen käytön toimeenpanoa vuosina 2021–2023 toteutetulla hankkeella. THL:n ja RAI-välineistöä aiemmin käyttäneiden organisaatioiden pitkäkokemusta hyödynnettiin välineistön kansallisessa implementoinnissa.

Tässä raportissa kuvataan hankkeen aikana tehtyjä toimia RAI-välineistön käyttöönottojen, osaamisen ja yhtenäisen käytön tukemiseksi. Saatuja kokemuksia sekä hankkeen aikana luotuja toimintamalleja toivotaan hyödynnettäväksi RAI-välineistön ja RAI-tiedon käytön sekä osaamisen jatkuvassa kehittämisessä.

RAI-välineistön kansallinen käyttö tarkoittaa merkittävää muutosta iäkkäiden palvelujen toimintakäytännöissä, arviointitiedon hyödyntämisessä sekä tiedolla johtamisessa. RAI-välineistön kansallinen käyttö on päässyt hankkeen päättyessä erittäin hyvään vauhtiin. Hyvinvointialueilla on jo nähty yhtenäisen ja kattavan tiedon merkitys iäkkäiden palvelujen toteutuksessa ja seurannassa. Jatkovaa kehittämistä tarvitaan edelleen laadukkaan ja hyödyllisen tiedon saannin varmistamiseksi. Hyvinvointialueiden yhteistyö ja vertaiskehittäminen tehostavat RAI-välineistön käytöstä saatavaa hyötyä palvelujen kehittämisessä ja johtamisessa.

Helsingissä 18.6.2024

Satu Karppanen, neuvotteleva virkamies, Sosiaali- ja terveysministeriö
Anu Niemi, yksikönpäällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tiivistelmä

Katri Kakko, Nina Pellosniemi, Rauha Heikkilä, Liisa Kela, Pauliina Hietaharju, Satu Havulinna. Kansallisesti yhdenvertaisia iäkkäiden palveluja edistämässä. RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2024. 80 sivua. Helsinki 2024. ISBN 978-952-408-311-9 (verkkojulkaisu)

RAI-arviointivälineistö (Resident Assessment Instrument) on ollut Suomessa pitkään vapaaehtoisessa käytössä iäkkäiden palveluissa. RAI-välineistön käyttövelvoite kirjattiin vanhuspalvelulakiin (980/2012) syksyllä 2020 ja toimeenpanon siirtymäaika päättyi 31.3.2023.

STM:n rahoittamalla RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hankkeella THL vahvisti siirtymäajalla kansallisen käytön edellytyksiä ja tuki RAI-välineistön käyttöönottoa iäkkäiden palveluissa. Hankkeen keskeisiä toimenpidekokonaisuuksia olivat palvelunjärjestäjille ja -tuottajille tarjottu tuki RAI-osaamisen varmistamiseen ja RAI-tiedon käyttöön sekä RAI-välineistön kansallisesti yhtenäisen käytön edistäminen.

Hankkeen loppuraportti tarjoaa tietopaketin RAI-välineistön käytön perusteista, RAI-välineistön käyttöönoton toteutuksesta, RAI-osaamisen varmistamisesta ja RAI-tiedon käytöstä niin asiakastyössä kuin johtamisessa. Raportti kuvaa toimenpiteitä, joita kansallisen käyttöönoton varmistamiseksi tehtiin sekä esittelee havaintoja ja kokemuksia RAI-välineistön käyttöönottojen ja jatkuvan käytön onnistumisen edellytyksistä, mahdollisuuksista ja haasteista.

RAI-välineistön huolellinen käyttöönotto luo pohjan pysyville toimintakäytännöille ja välineistön jatkuvalla käytölle. RAI-arviointitoiminnan ja RAI-tiedon käytön juurtuminen asiakastyöhön ja organisaation toiminnan tarkasteluun sekä osaksi kehittämisen ja johtamisen prosesseja on edellytys RAI-välineistön monipuoliselle käytölle iäkkäiden palveluissa.

RAI-välineistöä on käytetty ja THL on tukenut sen käyttöä Suomessa kohta 25 vuotta. Nyt alkanut kansallinen käyttö aloittaa RAI-työssä uudenlaisen tiedolla johtamisen aikakauden ja mahdollisuuden käyttää yhtenäistä toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointitietoa kansallisesti yhdenvertaisten iäkkäiden palvelujen turvaamiseksi.

Avainsanat: RAI-arviointivälineistö, palvelutarpeet, vanhuspalvelulaki

Sammandrag

Katri Kakko, Nina Pellosniemi, Rauha Heikkilä, Liisa Kela, Pauliina Hietaharju, Satu Havulinna. Främjande av nationellt jämlika tjänster för äldre. Slutrapport från projektet Stöd för verkställande av nationell användning av bedömningsverktyget RAI. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Rapport 4/2024. 80 sidor. Helsingfors, Finland 2024.

ISBN 978-952-408-311-9 (nätpublikation)

I Finland har bedömningsverktyget RAI (Resident Assessment Instrument) under en längre tid använts på frivillig basis inom äldreomsorgen. Skyldigheten att använda RAI-verktyget infördes i äldreomsorgslagen (980/2012) hösten 2020 och övergångsperioden för verkställandet gick ut den 31 mars 2023.

Genom projektet Stöd för verkställande av nationell användning av bedömningsverktyget RAI, som finansierades av SHM, har THL stärkt förutsättningarna för en nationell användning och stött införandet av RAI-verktyget inom äldreomsorgen under övergångsperioden. De centrala åtgärdshelheterna inom projektet bestod i att erbjuda serviceanordnare och serviceproducenter stöd för att säkerställa RAI-kompetens och använda RAI-information samt i att främja en nationellt enhetlig användning av RAI-verktyget.

Projektets slutrapport ger ett informationspaket om grunderna i användningen av RAI-verktyget, hur RAI-verktyget tas i bruk, säkerställande av RAI-kompetens samt användning av RAI-information i kundarbetet och ledningen. I rapporten beskrivs de åtgärder som vidtagits för att säkerställa ett nationellt införande samt presenteras observationer och erfarenheter i kring vilka förutsättningar, möjligheter och utmaningar som hör samman med ett framgångsrikt införande och en kontinuerlig användning av RAI-verktyget.

Ett omsorgsfullt införande av RAI-verktyget skapar en grund för bestående praxis och kontinuerlig användning av verktyget. För att RAI-verktyget ska kunna användas på ett mångsidigt sätt inom äldreomsorgen behöver RAI-bedömningsverksamheten och användningen av RAI-information bli en etablerad del av såväl kundarbetet och utvärderingen av organisationens verksamhet som utvecklings- och ledningsprocesserna.

RAI-verktyget har använts i närmare 25 år i Finland och THL har stött denna användning. Den nationella användning som nu inleds markerar början på en ny era av kunskapsbaserad ledning inom RAI-arbetet och en möjlighet att använda enhetlig information om bedömning av funktionsförmågan och servicebehovet för att garantera nationellt jämlika tjänster för äldre.

Nyckelord: Bedömningsverktyget RAI, servicebehov, äldreomsorgslagen

Abstract

Katri Kakko, Nina Pellosniemi, Rauha Heikkilä, Liisa Kela, Pauliina Hietaharju, Satu Havulinna. Promoting nationally equal services for older people. Final report of the project supporting the national implementation of the RAI assessment system. National Institute for Health and Welfare (THL). Report 4/2024. 80 pages. Helsinki, Finland 2024.

ISBN 978-952-408-311-9 (online publication)

Services for older people in Finland have used the Resident Assessment Instrument (RAI) on a voluntary basis for a long time now. The obligation to use the RAI system was recorded in the Act on Supporting the Functional Capacity of the Older Population and on Social and Health Care Services for Older Persons (980/2012) in autumn 2020, and the transition period for implementation ended on 31 March 2023.

Funded by the Ministry of Social Affairs and Health, the THL project supporting the national implementation of the RAI assessment system reinforced the preconditions for national use during the transition period and supported the deployment of the RAI system in services for older people. Key measures of the project included support offered to service organisers and service providers for ensuring RAI competence and the use of RAI data, as well as promoting nationally uniform usage of the RAI system.

The final report of the project contains a comprehensive summary on the basics of using the RAI system, the deployment of the RAI system and ensuring competence to complete RAI-assessment. In addition, the utilization of RAI information in client work as well as in all levels of management is discussed. The report describes measures taken to ensure national deployment and presents observations and experiences of the prerequisites, opportunities and challenges of the deployment and continued use of the RAI system.

The careful deployment of the RAI system lays a foundation for permanent operating practices and the continued use of the system. Establishing RAI assessment activities and the use of RAI data in client work, in the examination of organisational operations and in the development and management processes is a prerequisite for the uniform use of the RAI system in services for older people.

The RAI system has been used in Finland with THL's support for nearly 25 years. The new national scale coverage starts a new RAI era of knowledge-based management and gives an opportunity to use uniform assessment data on functional capacity and service needs to secure nationally equal services for older people.

Keywords: RAI assessment system, service needs, Act on Supporting the Functional Capacity of the Older Population and on Social and Health Care Services for Older Persons

Sisälllys

Esipuhe.....	3
Tiivistelmä.....	4
Sammandrag.....	5
Abstract	6
Sisälllys	7
Osa I – Tausta.....	9
1 Toimintaympäristö ja käsitteet.....	10
Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä.....	10
Toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointi iäkkäiden palveluissa.....	11
RAI-arviointivälineistö	12
2 RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hanke.....	19
Hankkeen osakokonaisuudet ja toimenpiteet	20
Hankkeen toiminta vuosina 2021–2023.....	21
Hankeorganisaatio	21
Viestintä ja vuorovaikutus	23
Ulkoinen arviointi	24
Osa II – RAI-välineistö kansalliseen käyttöön.....	25
3 RAI-arviointi edistää iäkkäiden yhdenvertaisuutta palveluissa.....	26
Tuki ja ohjaus RAI-välineistön käyttöön iäkkäiden toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arvioinnissa.....	26
Verkkomateriaaleja RAI-arvioinnin tueksi	30
RAI-välineistön mittareiden arviointi ja käyttösuositus TOIMIA-tietokantaan .	31
Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön.....	32
4 Yhtenäinen RAI-osaaminen varmistaa yhdenmukaiset arvioinnit	33
THL:n RAI-kouluttajakoulutus.....	34
Kansallisen RAI-osaamisen vahvistaminen sosiaali- ja terveystieteen opintoissa.	38
Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön.....	42
5 Kansallinen RAI-välineistön käyttö vahvistaa iäkkäiden palvelujen tietopohjaa .	43
Yhtenäisten interRAI-välineiden käytön edistäminen	43
Ruotsinkieliset RAI-välineet.....	44
Suosituksia RAI-välineistön yhtenäiseen käyttöön.....	45
RAI-vertailutieto kansalliseen käyttöön.....	45
Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön.....	47
6 Huolellinen käyttöönotto turvaa RAI-välineistön jatkuvan käytön.....	48
Kansallinen käyttöönottomalli RAI-välineistön käyttöönottojen tukena.....	48
RAI-järjestelmän käyttöönottomallin implementoinnin pilotointi.....	49
Käyttöönottomallin vaiheet ja kokemuksia sen implementoinnin pilotoinnista .	50

Kansallinen käyttöönottojen tuki	55
RAI-välineistön alilisensointi ja sopimushallinta	58
Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön.....	59
7 Miten kansallinen RAI-välineistön käyttö on edennyt iäkkäiden palveluissa?	60
RAI-välineistön käytön kehitys RAI-vertailutiedon valossa	60
Palvelunjärjestäjien arvio RAI-välineistön käytöstä 2022.....	66
Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön.....	68
Osa III – Pohdinta.....	69
8 Kansallinen käyttöönotto toimintaympäristön muutosten keskellä.....	70
9 RAI-välineistön käyttöönotosta jatkuvaan käyttöön	72
Arviointitiedosta kohti vertailutiedon hyödyntämistä.....	72
Yhteistyö mahdollistaa yhtenäisen RAI-osaamisen.....	73
Haasteiden kautta kansallisesti käyttöön.....	74
Lähteet.....	75
Liitteet	77
Liite 1. Hankkeen ohjausryhmän kokoonpanot	77
Liite 2. Hankkeessa julkaistut verkkomateriaalit	79

Osa I – Tausta

”Oivallus siitä, että RAI-arviointi kuvaa asiakkaan toimintakykyä kattavasti ja asiakkaan toimintakyky olikin oletettua parempi!”

– THL:n RAI-kouluttajakoulutuksen osallistuja

1 Toimintaympäristö ja käsitteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä

Suomessa on yli 15 vuoden ajan valmisteltu ja arvioitu riittävän vahvaa rakenteellista ja taloudellista perustaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen eri hallitusohjelmien ja niiden toimeenpanoon liittyvien hankkeiden yhteydessä (Ahonen ym. 2021). Pääministeri Marinin lakiesitys sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien järjestämisvastuun siirtymisestä kunnilta 21 hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille hyväksyttiin eduskunnassa 23.6.2021. Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointialueet ovat vastanneet yhdenvertaisten, laadukkaiden ja kustannusvaikuttavien sote-palvelujen järjestämisestä.

Lähtökohta sote-palvelujen turvaamisessa on niiden yhteensovittaminen eli integraatio, joka määrittellään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa (L 2021/612, §10) seuraavasti:

”Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteensovitettuja palveluja laajalaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta ja palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä”.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja toteuttavat sekä julkiset palvelunjärjestäjät että yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat. Palvelunjärjestäjä vastaa palvelutarpeen arvioinnista ja palveluihin ohjaamisesta sekä palvelutuotannon järjestämisen tavoista, palvelujen riittävydestä, saatavuudesta ja palveluntuottajien ohjauksesta. Palvelunjärjestäjän velvoitteisiin kuuluu myös valvontavastuu. Palvelunjärjestäjän oma valvontaohjelma kattaa sekä palvelujen järjestämisen että palvelujen tuotantoon liittyvän valvonnan. Palveluntuottaja toteuttaa palveluja ja huolehtii palvelujen laadusta omavalvonnan keinoin. Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto Valvira sekä aluehallintovirastot toimivat valvontaviranomaisina toteuttaen ennakoivaa ja jälkikäteisvalvontaa. Ensisijaisena sosiaali- ja terveystalouden palvelujen valvonnan muotona on kuitenkin palvelunjärjestäjien ja -tuottajien omavalvonta. (L 741/2023, L 612/2021.)

Palvelunjärjestämisvastuun toteuttamiseksi annettavissa palveluissa palvelunjärjestäjä sopii palvelun tuottamisesta ja sen ehdoista palveluntuottajan kanssa. Asiakkaalla voi olla mahdollisuus valita palveluntuottaja esimerkiksi palvelusetelin tai maksusitoumusjärjestelyn puitteissa.

Yksityiset ja kolmannen sektorin palveluntuottajat voivat tarjota sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja myös suoraan yksityisasiakkaille. Silloin asiakas hankkii palvelun itse, sopii palvelun toteutuksesta ja ehdoista palveluntuottajan kanssa ja vastaa itse palvelun kustannuksista. Suoraan yksityisasiakkaille tarjottavia sosiaali- ja terveyspalveluja koskevat samat lainsäädännölliset velvoitteet palvelun laadun, asiakasturvallisuuden ja asiakkaan oikeuksien sekä näiden toteuttamiseksi edellytettävän omavalvonnan osalta kuin palvelun järjestämisvastuun nojalla toteutettavissa palveluissa.

Toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointi iäkkäiden palveluissa

Palvelutarpeiden selvittämisen tavoitteena on varmistaa iäkkään henkilön tarvitsemien palvelujen ja muiden tukitoimien järjestäminen oikea-aikaisesti, oikealla intensiteetillä ja sisällöltään ja laadultaan oikeanlaisena. Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) eli niin sanotun vanhuspalvelulain mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä muiden hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevien palvelujen tarpeiden tunnistamiseksi tarvitaan laaja-alaista asiantuntemusta ja iäkkään henkilön tarpeiden mukaista monialaista yhteistyötä. Iäkkään henkilön toimintakyky on arvioitava palvelutarpeiden selvittämisen yhteydessä monipuolisesti ja luotettavia arviointimenetelmiä käyttäen ja arvioinnissa on huomioitava toimintakyvyn eri ulottuvuudet sekä ympäristöön, turvallisuuteen ja lähipalvelujen saatavuuteen liittyvät tekijät.

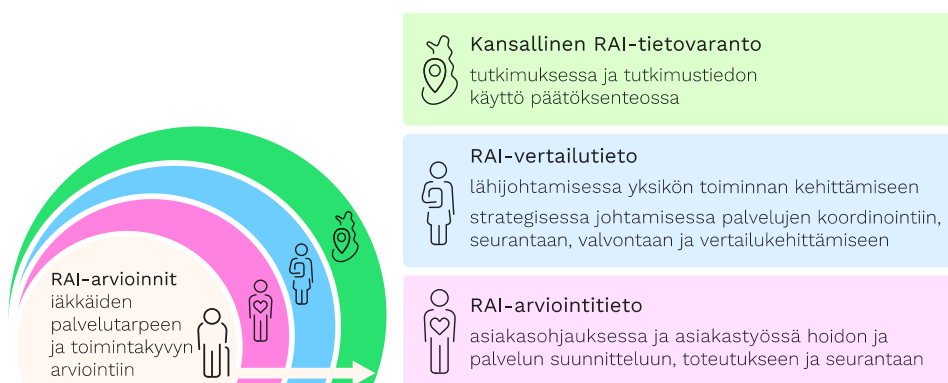
Toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arvioinnissa on tärkeää tunnistaa erilaisten toimintakyvyn vajeiden ja riskitekijöiden lisäksi hyvinvoinnin, terveydentilan ja itsenäisen suoriutumisen kannalta keskeiset voimavarat. Iäkkään henkilön kohdalla on erityisen tärkeää tunnistaa pienetkin muutokset toimintakyvyssä ja puuttua niihin varhaisessa vaiheessa. Säännöllinen, kattavasti ja luotettavia menetelmiä käyttäen tehty arviointi varmistaa, että muutokset havaitaan varhain ja arvioinnissa tunnistetaan myös piilevät tarpeet ja voimavarat. (Finne-Soveri ym. 2020.)

Sosiaalipalvelujen myöntäminen perustuu palvelutarpeen selvittämisen yhteydessä tunnistettuihin tarpeisiin. Palvelutarpeiden ja toimintakyvyn arviointi konkreettisesti asiakkaan hyödyksi ja pohjaksi vaikuttaville palveluille, kun tietoa käytetään aktiivisesti palvelun, hoidon tai kuntoutuksen suunnittelussa ja toteutuksen seurannassa. Yhtenäisin menetelmin toteutettu arviointi ja samojen mittarien käyttö palvelutarpeiden selvittämisessä ja palvelujen toteutuksen seurannassa mahdollistavat asiakkaan tilanteesta tapahtuvien muutosten seuraamisen. Toimintakykyä ja palvelutarpeita kuvaavia mittareita hyödynnetään päätöksenteossa osana kokonaisarviota, jossa huomioidaan iäkkään henkilön elämäntilanne ja toimintakyky kokonaisuutena. (Finne-Soveri ym. 2020.)

RAI-arviointivälineistö

RAI-arviointivälineistö (Resident Assessment Instrument) on standardoitu tiedonkeruun ja havainnoinnin välineistö toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointiin. RAI-arviointivälineistön yksilöllinen palvelutarve, toimintakyky, terveydentila ja voimavarat kartoitetaan järjestelmällisesti ja kokonaisvaltaisesti. Arviointitietoa käytetään asiakkaan palvelujen suunnittelussa ja palvelujen toteuttamisen aikana tapahtuvien muutosten seuraamisessa.

Asiakkaiden RAI-arviointitiedoista muodostetaan anonymisoitua RAI-vertailutietoa. RAI-vertailutieto on yhteenvetotietoa eri palveluja saavien asiakkaiden ja asiakasryhmien toimintakyvystä ja palvelutarpeista. Se auttaa suunnittelemaan ja kehittämään vaikuttavia palveluja ja palvelukokonaisuuksia. RAI-vertailutietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi toimintayksiköiden tai alueiden johtamisessa, päätöksenteossa ja vertailukehittämisessä. Kansallinen RAI-tietovaranto mahdollistaa tiedon tutkimuskäytön ja kansallisen seurannan. (Kuvio 1)

Kuvio 1. RAI-arviointiin perustuvan tiedon käyttö iäkkäiden palveluissa.

RAI-välineistön käyttöoikeudet omistaa kansainvälinen tutkijaverkosto interRAI, joka myös ylläpitää ja kehittää välineistöä kansainvälisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL ylläpitää RAI-välineistön suomalaisia versioita, vastaa välineiden alilisensoinnista Suomessa ja huolehtii, että niitä käytetään lisenssiehtojen mukaisesti. (THL 2024a.)

RAI-välineistö tuotiin Suomeen ja pilotoitiin osana THL:n (ent. Stakes) johtamaa vanhusten hoidon vertailukehittämisen hanketta, ensin vuonna 2000 iäkkäiden laitoshoidossa ja vuonna 2002 kotihoidon palveluissa (Heikkilä & Mäkelä 2015). RAI-välineistöön kuuluu eri käyttöympäristöön ja eri asiakasryhmille suunnattuja arviointivälineitä. THL ylläpitää Suomessa iäkkäiden palveluihin sekä kehitysvamma- ja mielenterveystyöhön tarkoitettuja RAI-välineitä.

RAI-arviointivälineistön käyttö tuo järjestelmällisen ja standardoidun menettelytavan ja sisällöt toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointiin. Standardoidun välineistön käyttö edellyttää yhtenäisiä toimintatapoja ja osaamista.

lökkään henkilön RAI-arviointi

Kuvio 2. RAI-arvioinnin prosessi.

RAI-välineistöä käyttäen tehty arviointi etenee vaiheittain (Kuvio 2). RAI-arviointi käynnistyy tiedonkeruulla. Ammattilainen varmistaa, että asiakas on itse osallisena ja tietoinen arvioinnin toteutuksesta. Asiakkaan kanssa keskustelu ja asiakkaan havainnointi ovat keskeisiä keinoja saada tietoa asiakkaan tilanteesta. Läheisiltä ja muilta asiakkaan arkeen osallistuvilta saatu tieto täydentää ymmärrystä asiakkaan tilanteesta ja on erityisen tärkeää silloin, kun asiakkaan kognitio on heikentynyt. Lisäksi arvioinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi asiakkaan palveluun liittyviä ammattilaisten kirjauksia sekä asiakkaan luvalla myös terveydenhuollon kirjauksia.

Ammattilainen kirjaa RAI-arvioinnin ohjelmistoon. Ohjelmisto muodostaa arviointikysymysten vastauksista erilaisia yhteenvetoja ja koosteita, jotka auttavat tunnistamaan asiakkaan toimintakykyyn ja terveydentilaan liittyviä tarpeita ja voimavaroja. Ammattilainen arvioi, mitkä ovat asiakkaan tilanteessa keskeisiä havaintoja sekä hyödyntää tietoa palvelujen suunnittelussa. Asiakkaan osallisuus arvioinnin eri vaiheissa on keskeistä, sillä se varmistaa asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumisen. Arvioinnissa selvitetään asiakkaan omat tavoitteet ja toiveet, jotka huomioidaan palvelun ja hoidon suunnittelussa. Asiakkaan näkemys siitä, mikä juuri hänen tilanteessaan on tärkeää, edistää hänen mahdollisuuksiaan oman näköiseen elämään. (THL 2024b.)

Asiakkaan palvelua tai hoitoa toteutetaan arviointitiedon avulla laaditun suunnitelman mukaisesti. Säännöllisissä sosiaalipalveluissa arviointi toteutetaan uudelleen puolivuositain ja aina silloin, kun asiakkaan toimintakyvyssä tai tilanteessa tapahtuu olennaisia muutoksia. Säännölliset arvioinnit ja tilanteen oleellisen muutoksen takia tehtävät arvioinnit toteutetaan aina käyttäen arviointivälinettä sen koko laajuudessaan (kokonaisarviointi). Puolivuositaiten arviointien välillä on mahdollista seurata myös yksittäisissä toimintakyvyn tai suoriutumisen osa-alueissa tapahtuvia muutoksia. Silloin väliarviointi voidaan toteuttaa käyttäen asiakkaan tavoitteiden ja suunnitelman mukaan valittuja yksittäisiä RAI-välineistön mittareita (osittaisarviointi).

Lisälukemista ja työvälineitä verkossa

- [Tiedä ja toimi -kortti: RAI-arviointi iäkkään henkilön hoidon ja palvelun tukena – tietoa asiakkaalle \(Julkari\)](#)
- [Tiedä ja toimi -kortti: RAI-välineistö iäkkään henkilön palvelutarpeen arvioinnissa \(Julkari\)](#)
- [Tiedä ja toimi -kortti: Iäkkään henkilön RAI-arviointi perhehoi-dossa, toteutettu yhteistyössä Perhehoitoliiton kanssa \(Julkari\)](#)
- [Tietoa RAI-arvioinnista asiakastyössä \(thl.fi\)](#)

Vanhuspalvelulaki velvoittaa RAI-välineistön käyttöön

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) eli niin sanotun vanhuspalvelulain tarkoituksena on edistää iäkkään henkilön mahdollisuuksia saada laadukkaita terveyspalveluja ja vahvistaa mahdollisuuksia osallistua palvelujensa sisältöön ja toteuttamistapaan. Laissa määritellään yleiset periaatteet iäkkään henkilön palvelutarpeisiin vastaamiseksi ja pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamiseksi sekä säädetään palvelutarpeiden selvittämisestä sekä yksilöllisen palvelukokonaisuuden suunnittelusta täydentäen sosiaalihuoltolain kirjauksia. (HE 160/2012.)

Vanhuspalvelulakiin tehtiin vuonna 2020 useita muutoksia, joiden päätavoitteena on ollut varmistaa iäkkäiden henkilöiden perustuslain mukainen oikeus välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. RAI-arviointivälineistön käyttöä koskevien säädösten avulla on haluttu varmistaa palvelutarpeiden arviointi yhtenäisellä tavalla ja kokonaisvaltaisesti hoidon paremman suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja kehittämisen mahdollistamiseksi. Samalla on haluttu parantaa iäkkäiden palveluja koskevaa tietopohjaa ja mahdollistaa palvelujen laadun seuranta. Asiakkaiden yhdenvertaisuutta palvelujen järjestämisessä on haluttu vahvistaa.

Tavoitteena on ollut myös tehostaa välineitä palvelujen valvonnan toteuttamiseen. (HE 4/2020, STM 2020.)

Vanhuspalvelulakiin lisättiin RAI-arviointivälineistön käyttöä koskeva 15 a §, joka määrittelee RAI-arviointivälineistön kuuluvan lain tarkoittamiin luotettaviin toimintakyvyn arviointivälineisiin ja velvoittaa palvelunjärjestäjän käyttämään RAI-arviointivälineistöä iäkkään henkilön palvelutarpeiden arvioinnissa silloin, jos hän alustavan arvion mukaan tarvitsee säännöllisesti annettavia sosiaalipalveluja hoitonsa ja huolenpitonsa turvaamiseksi. Palvelunjärjestäjän on huolehdittava, että RAI-välineistöä käytetään myös silloin, kun iäkäs henkilö saa edellä tarkoitettuja palvelunjärjestäjän järjestämiä palveluja ja hänen olosuhteissaan tapahtuu olennaisia muutoksia.

Vanhuspalvelulaki velvoittaa THL:n huolehtimaan, että palvelunjärjestäjillä on maksutta käytettävissä RAI-arviointivälineistö ja saatavilla koulutusta sen käyttöön ja, että sopimusteksti ja arviointivälineistön sisältö siltä osin, kuin sitä ei ole suojattu tekijänoikeudella, ovat julkisesti saatavilla suomeksi ja ruotsiksi.

Vanhuspalvelulain muutokset astuivat voimaan 1.10.2020. RAI-arviointivälineistön käyttöönnottoa koskevien velvoitteiden toimeenpanoon annettiin kahden ja puolen vuoden siirtymäaika ja 15 a §:n mukainen RAI-välineistön käyttö oli aloitettava viimeistään 1.4.2023.

Lisälukemista verkossa

- [Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista \(Finlex\)](#)
- [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista sekä laiksi terveydenhuoltolain 20 §:n kumoamisesta 160/2012 \(Finlex\)](#)
- [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain muuttamisesta 4/2020 \(Finlex\)](#)

RAI-välineistö asiakas- ja palveluohjauksessa

Asiakas- ja palveluohjauksen avulla pyritään kohdentamaan ja järjestämään palveluja ja palvelukokonaisuuksia iäkkään henkilön tarpeen mukaisesti ja turvaamaan hoidon ja palvelujen jatkuvuus. Asiakasohjauksessa vähäiseen palvelutarpeeseen löydetään ratkaisu neuvonnan ja ohjauksen keinoin. Suuremman palvelutarpeen omaavien iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeeseen vastaa asiakas- ja palveluohjaus.

Asiakas- ja palveluohjauksessa toimivilla asiakasohjaajilla on päävastuu iäkkäiden henkilöiden sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä palvelujärjestelmässä. Etenkin paljon palvelua tarvitsevien iäkkäiden henkilöiden sosiaali- ja terveystalouden yhteensovittamiseen tarvitaan monialaista yhteistyötä. (Noro & Karppanen 2019; Ristolainen ym. 2020.) Asiakas- ja palveluohjaus etenee prosessimaisesti yhteydenotosta asiakasohjaukseen. Prosessi voi käynnistyä esimerkiksi iäkkään tai läheisen yhteydenoton, hakemuksen tai huoli-ilmoituksen johdosta tai viranomaisen aloitteesta.

Asiakasohjaaja tekee iäkkään tarpeiden selvittämisen yhteydessä RAI-arvioinnin ja laatii selvityksen pohjalta asiakassuunnitelman. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja niiden saavuttamiseen tähtäävät toimenpiteet sekä asiakkaan tarpeisiin vastaavat palvelut. Iäkkään palvelukokonaisuuteen voi kuulua sosiaali- ja terveystalouden sekä esimerkiksi kunnan tai kolmannen sektorin tarjoamia tukimuotoja. Asiakasohjaaja toteuttaa palvelujen suunnittelussa sote-palvelujen yhteensovittamista eli integraatiota.

Palvelujen koordinoinnissa asiakasohjaajan on huomioitava taloudellinen resurssointi, mukaan lukien palvelujen myöntämisen perusteet sekä iäkkään ja läheisten näkemykset palveluista. (Noro & Karppanen 2019; Heikkilä ym. 2022.) Asiakas- ja palveluohjausprosessiin voi kytkeytyä myös lyhytaikaisia kuntouttavia palveluja, joiden tavoite on vahvistaa iäkkään voimavaroja ja toimintakykyä. Kuntouttaviin palveluihin sisältyy usein myös toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointia ennen säännöllisten palvelujen myöntämistä. Asiakas- ja palveluohjauksen erilaisten toteutustapojen vuoksi palvelutarpeiden selvittäminen voi toteutua eri tavoin vaiheistettuna. Oleellista on, että toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arviointi toteutetaan vanhuspalvelulain edellyttämällä tavalla ennen päätöstä säännöllisten palvelujen myöntämisestä.

Asiakasohjaukseen tarkoitetut RAI-välineet interRAI-CHA (Community Health Assessment) ja interRAI-CA+HELSA© (Contact Assessment) eroavat toisistaan käyttötavan, tietosisällön, yksilömittarien ja RAI-vertailutiedon osalta. InterRAI-CHA on kokonaisarviointiväline, joka vastaa käyttötavaltaan ja tietosisällöltään säännöllisissä palveluissa käytettäviä interRAI-välineitä. InterRAI-CA+HELSA© on portaittaiseen toimintatapaan perustuva RAI-väline, jossa interRAI-välinettä täydentää Suomessa Helsingin kaupungin ja THL:n yhteistyönä kehittämä lisäosa iäkkään henkilön sosiaalisen tilanteen kartoittamiseen (HELSA©, Helsinki Social Assessment). InterRAI-CA+HELSA©-välineellä arvioinnin laajuus ja tietosisältö määräytyvät asiakkaan tilanteen mukaan. Myös välineiden mittarivalikoima ja niistä saatava vertailutieto eroavat toisistaan. Palvelunjärjestäjän on tärkeää pohtia RAI-välineistön

valinnassa asiakasohjausprosessia koko palveluketjun näkökulmasta tiedolla johtamisen tarpeita unohtamatta.

Lisälukemista verkossa

- [Noro & Karppanen 2019. Ikäihmisten kotihoidon ja kaikenikäisten omaishoidon uudistus 2016–2018: Tuloksia ja toimintamalleja \(Valto\)](#)
- [Suositus RAI-arviointivälineistön käyttöön iäkkäiden asiakasohjauksessa \(thl.fi\)](#)

RAI-välineistö iäkkäiden säännöllisissä sosiaalipalveluissa

Vanhuspalvelulaki (L 980/2012) edellyttää RAI-välineistön käyttöä silloin, kun iäkäs saa hoitonsa ja huolenpitonsa turvaamiseksi hyvinvointialueen järjestämiä säännöllisiä sosiaalipalveluja. Näitä palveluja ovat hallituksen esityksen (HE 4/2020) mukaan säännöllinen kotihoito, tavallinen palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen, omaishoito ja perhehoito. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) muutosten myötä tavallinen ja tehostettu palveluasuminen ovat sittemmin poistuneet ja vastaavina sosiaalipalveluina annetaan yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista. Säännöllisten palvelujen kokonaisuus voi toteutua myös eri sosiaalipalvelujen yhdistelmänä. (Kuvio 3)

Kuvio 3. RAI-arviointivälineistön käyttö iäkkäiden säännöllisissä palveluissa.

RAI-arviointi on säännöllisissä palveluissa osa palvelun toteuttamiseen liittyvää suunnittelua ja seuranta. Tavoitteena on iäkkään toimintakyvyssä muutosten tunnistaminen ja niihin reagoiminen oikealla tavalla sekä palvelun toteuttamissuunnitelman ja tarvittaessa asiakassuunnitelman tarkistaminen asiakkaan tilanteen vaatimalla tavalla.

Säännöllisessä kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa vastuu asiakkaan palvelun toteuttamisesta on tavallisesti selkeä: palvelukokonaisuutta toteuttavat tietyt toimintayksikön ammattilaiset, jotka vastaavat myös asiakkaan tilanteen ja toimintakyvyn muutosten seuraamisesta. Omaishoidossa iäkkään hoitajana toimii läheinen, minkä lisäksi sekä iäkäs että läheinen voivat saada erilaisia sosiaali- ja terveyspalveluja. Perhehoidossa hoitoa toteuttaa perhehoitaja, jolta ei edellytetä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatillista koulutusta. Yhteisöllisessä asumisessa asiakkaan tarvitsemia palveluja voi toteuttaa osittain tai kokonaan toimintayksikön oma henkilöstö tai palvelujen toteuttaminen voi olla jaettu useammalle toimijalle (Valvira 2022).

Kun iäkkään henkilön palvelukokonaisuudessa on useita eri palveluja ja toimijoita, on tärkeää, että hänelle nimetään omatyöntekijä koordinoimaan palvelukokonaisuutta sekä seuraamaan palvelujen toteutumista palvelutarpeen mukaisesti (Valvira 2022). Palvelunjärjestäjän tehtävänä on huolehtia, että asiakkaan palvelutarpeita arvioidaan säännöllisten sosiaalipalvelujen toteutuksen yhteydessä. RAI-arvioinnista vastaa sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on arviointien tekemiseen tarvittava osaaminen (STM 2020). Lähtökohtana on, että iäkkään henkilön toimintakykyä ja palvelutarpeita arvioivat hänet parhaiten tuntevat ammattilaiset ja että arviointiin osallistuvat ne henkilöt, jotka ovat säännöllisesti osana iäkkään henkilön arkea. Se lisää arvioinnin asiakaslähtöisyyttä ja edistää arvioinneista saatavan tiedon hyödyntämistä asiakkaan hoidon toteuttamisessa ja arjessa.

Vanhuspalvelulain (L 980/2012 § 15a) mukaisesti RAI-arviointi tehdään aina asiakkaan tilanteen oleellisesti muuttuessa. RAI-välineistön käyttöä koskevan pykälän perusteluissa on kuitenkin linjattu tarkemmin, että arviointi on tehtävä vähintään puolivuositain tai aikaisemmin, jo asiakkaan tilanne sitä edellyttää (HE 4/2020). Säännöllisten RAI-arviointien avulla varmistetaan, että muutokset ja riskit toimintakyvyn heikkenemiselle havaitaan varhaisessa vaiheessa. Silloin ennaltaehkäisevät tai korjaavat toimenpiteet voidaan käynnistää ennen kuin toimintakyvyssä tapahtuu merkittäviä tai pysyvämpiä muutoksia. Säännöllistä puolivuositaita arviointia edellytetään myös RAI-välineistön käyttöä ohjeistavissa interRAI-käsikirjoissa.

2 RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hanke

Vanhuspalvelulain tavoitteiden mukaisen kansallisen RAI-arviointivälineistön käytön toimeenpano on edellyttänyt kansallista tukea palvelunjärjestäjille ja palveluntuottajille. Siirtymävaiheen tuki kansalliseen käyttöönottoon toteutettiin Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) rahoittaman RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hankkeen avulla. Hankkeella haluttiin varmistaa, että vanhuspalvelulain vaatima kansallinen käyttöönotto onnistuu lainsäädäntötyössä suunnitellulla tavalla vanhuspalvelulain siirtymävaiheen aikana vuosina 2021–2023.

Hankkeen toteutusvastuu oli Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella. Hankkeen keskeisinä tehtävinä olivat RAI-välineistön käyttöönottojen tukeminen, välineistön käyttöön tarvittavista alilisenssisopimuksista huolehtimien, käyttäjien kouluttaminen maksuttoman verkkokoulun ja kouluttajakoulutuksen avulla sekä vanhuspalvelulain edellyttämien RAI-välineiden tarjoaminen maksutta käyttöön suomeksi ja ruotsiksi. Hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet kuvataan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Lakimuutosten edellyttämien käytännön toimien osalta RAI-välineistön käyttöönottojen toimeenpanovastuu oli sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunjärjestäjillä ja -tuottajilla. Palvelunjärjestäjien ja -tuottajien vastuulla oli muun muassa RAI-välineistön käyttöön tarvittavan ohjelmiston hankinta sekä RAI-välineistön käyttöön tarvittavan osaamisen varmistaminen. Sekä palvelunjärjestäjien että palveluntuottajien RAI-koulutuksiin osallistumisesta syntyviin henkilöstön sijaiskustannuksiin ja ohjelmistohankinnoista aiheutuviin kustannuksiin ohjattiin valtion rahoitusta valtionosuusjärjestelmän kautta. (HE 4/2020, STM 2020.)

Hankkeen osakokonaisuudet ja toimenpiteet

Hankkeen tavoitteet ryhmiteltiin neljään osakokonaisuuteen, joista jokaiselle laadittiin hankesuunnitelman pohjalta toiminnalliset ydintavoitteet ja -toimenpiteet.

1. Sujuva ja järjestelmällinen RAI-välineistön käyttöönotto iäkkäiden palveluja järjestävissä ja tuottavissa organisaatioissa

- RAI-järjestelmän käyttöönottomalli palvelunjärjestäjälle ja palveluntuottajalle
- Käyttöönottomallin implementoinnin pilotointi
- Kansallinen käyttöönottojen tuki
- RAI-välineistön alilisensointi käyttäjille ja sopimushallinta.

2. Riittävän osaamisen varmistaminen RAI-välineistön käyttämiseksi järjestelmällisesti ja luotettavasti

- RAI-osaamiseen liittyvä neuvonta ja ohjaus
- RAI-koulutusmalli ja THL:n RAI-kouluttajakoulutukset
- RAI-osaaminen sosiaali- ja terveystieteiden opintoissa
- THL:n RAI-verkkokoulun päivittäminen ja ruotsinkielisten kurssien julkaisu.

3. RAI-välineistön kansallinen käyttö ja käytettävyyden edistäminen

- RAI-välineistön ylläpito
- RAI-välineistön käyttöön liittyvä neuvonta
- RAI-välineistön yhtenäistä kansallista käyttöä edistävät suositukset
- Yhtenäisten interRAI-välineiden käytön edistäminen
- interRAI-välineiden julkaisu ruotsiksi.

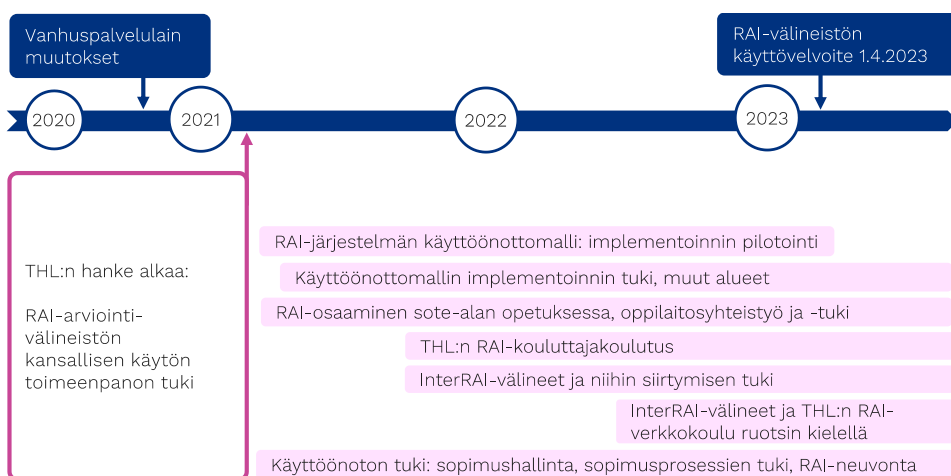
4. RAI-tiedon käytön juurtuminen osaksi iäkkäiden palvelujen asiakasprosessiä ja tiedolla johtamista

- RAI-tiedon käyttöön liittyvä ohjaus ja neuvonta
- Kansalliset webinaarit ja puheenvuorot sidosryhmien tapahtumissa
- Alueelliset koulutukset ja alueiden välisen verkostoitumisen tuki
- RAI-vertailutietojen julkaisu: Iäkkäiden säännöllisten palvelujen RAI-tietokanta
- Laatuvaavat RAI-indikaattorit osaksi laatusuosituksia aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027
- Sosiaalihuollon rakenteeseen kirjaamiseen ja Kanta-valmiuksiin liittyvä valmistelu yhteistyössä THL:n vastuutahojen kanssa.

Hankkeen toiminta vuosina 2021–2023

RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hankkeen toiminta alkoi keväällä 2021 ja jatkui vuoden 2023 loppuun saakka. RAI-välineistön käyttö kirjattiin vanhuspalvelulakiin syksyllä 2020 ja käyttö muuttui velvoittavaksi 1.4.2023.

Vuosina 2021–2023 toteutettiin muun muassa RAI-järjestelmän käyttöönottomalli, jonka implementointia pilotoitiin ja tuettiin alueilla. Hankkeessa luotiin myös THL:n RAI-kouluttajakoulutus ja aloitettiin yhteistyö ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa kansallisen RAI-osaamisen vahvistamiseksi. Hankkeen aikana edistettiin ja tuettiin yhtenäisiin interRAI-välineisiin siirtymistä. Keskeiset interRAI-välineet ja THL:n RAI-verkkokoulun kurssit julkaistiin ruotsin kielelle. Hankkeen keskeisten kokonaisuuksien käynnistyminen ja toteutus on kuvattu aikajanaalla (Kuvio 4).

Kuvio 4. THL:n tuki RAI-välineistön kansallisessa käyttöönotossa 2021–2023.

Hankeorganisaatio

Hankkeen toteutusvastuu oli Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella, jossa hanke ja sen toiminnot sijoittuivat Tiedolla johtaminen ja vertaiskehittäminen -yksikön Toimintakyky ja palvelutarpeet -tiimiin. Hankeorganisaatio on kuvattu Taulukossa 1. Hankkeen toiminnot toteutettiin tiiviissä yhteistyössä THL:n Toimintakyky ja palvelutarpeet -tiimin asiantuntijoiden kanssa.

Taulukko 1. Hankeorganisaatio ja THL:n RAI-asiantuntijatyö.

THL:n RAI-asiantuntijat	Asiantuntemus
Hankeorganisaatio	
Satu Havulinna Erityisasiantuntija, tiimipäällikkö	Hankejohtaja
Katri Kakko Kehittämispäällikkö	Projektipäällikkö, käyttöönottojen tuki palvelunjärjestäjille ja -tuottajille
Nina Pellosniemi Erikoissuunnittelija	RAI-osaamisen varmistamisen kokonaisuus, koulutuskokonaisuus, RAI-kouluttajakoulutus
Liisa Kela Erikoissuunnittelija	RAI-välineistö, RAI-kouluttajakoulutus
Sanna Kilpeläinen Suunnittelija	Sopimushallinta, viestintä ja tapahtumat
Rauha Heikkilä Kehittämispäällikkö	RAI-järjestelmän käyttöönottomallin implementoinnin pilotointi
THL:n RAI-asiantuntijatyö hankkeen osakokonaisuuksissa	
Outi Ranta Suunnittelija	RAI-välineistö, RAI-kouluttajakoulutus
Janne Asikainen Erityisasiantuntija	Kansallinen RAI-tietovaranto ja RAI-vertailutieto
Susanna McLellan Tutkija	RAI-mittareiden psykometriikka-arvioinnit
Pauliina Hietaharju Viestinnän asiantuntija	Viestintä

Ohjausryhmä

Hankkeen ohjausryhmä nimettiin kesäkuussa 2021. Ohjausryhmässä olivat edustettuina iäkkäiden palvelujen järjestäjä- ja palveluntuottajatahot, koulutusorganisaatiot, valvontaviranomaiset, kuntaliitto, STM ja THL. Ohjausryhmän kokoonpanoa päivitettiin hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa vuoden 2023 alussa. Ohjausryhmän kokoonpanot on kuvattu raportin Liitteessä 1.

Hankkeen ohjausryhmän tehtävät hankesuunnitelman mukaisesti:

- hankeorganisaation tukeminen
- sidosryhmien näkemysten, kokemusten ja tarpeiden esiintuominen hankkeen tueksi
- hankkeen toiminnan toteutumisen tilanteen, aikataulun ja budjetin seuranta
- hankkeen etenemisen ja tuotosten arviointi
- mahdollisten muutostarpeiden tunnistaminen ja tarvittavien korjaavien toimenpiteiden esittäminen
- hankkeen mahdollisten muutosten hyväksyminen
- hankkeen tulosten hyödyntäminen, levittäminen ja tiedottaminen
- hankkeen loppuraportin hyväksyminen.

Ohjausryhmä kokoontui hankekaudella puolivuositain, yhteensä viisi (5) kertaa. Ohjausryhmän käytössä oli lisäksi THL:n Yhteistyötilat ja Teams-kanava.

Rahoitus

Hankkeen rahoittajana toimi Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Hankkeen kokonaisbudjetti vuosille 2021–2023 oli 1 114 000 euroa. Sekä budjetin että toteuman osalta suurimmat kustannuserät muodostuivat henkilöstökuluista ja palvelujen ostoista.

Viestintä ja vuorovaikutus

Monikanavainen viestintä ja vuorovaikutus olivat toiminnan keskiössä koko hankkeen ajan. Hankkeen alussa luodussa viestintäsuunnitelmassa määriteltiin viestinnän tavoitteet, ydinviestit, kohderyhmät, aikataulu ja keskeiset viestintätoimet. Hankkeen alussa julkaistiin hankevideo ja hankesivut. Tuotoksista ja tapahtumista uutisoitiin THL:n verkkoviestinnän kanavissa aktiivisesti koko hankkeen ajan.

Hanketta toteutettiin tiiviissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Esimerkiksi implementointihankkeen työpajat, RAI-koordinaattoreiden aamukahvit sekä ohjausryhmän tapaamiset lisäsivät yhteisymmärrystä ja edistivät RAI-välineistön käyttöönottoa ja käyttöä. Sidosryhmäyhteistyössä toteutettiin myös

esimerkiksi tukimateriaalia ja suositustekstejä verkkoon sekä puheenvuoroja eri toimijoiden tapahtumiin.

THL:n 20-vuotisen RAI-toiminnan myötä käytössä oli monipuoliset kontaktit, verkostot ja viestintäkanavat. Ulkoisen viestinnän kanavia hankkeen ajankohtaisista asioista viestimiseen olivat erityisesti THL:n verkkosivusto, tapahtumat, kuukausittaiset ajankohtaisviestit RAI-sopimusyhdyshenkilöille, uutiskirjeet ja sosiaalisen median kanavat. Jo olemassa olevat kanavat edistivät tiedon välitystä hankkeen aikana, minkä lisäksi ne mahdollistavat materiaalien saatavuuden ja päivityksen hankkeen päätyttyäkin. Hankkeessa julkaistut verkkomateriaalit on listattu Liitteessä 2.

Ulkoinen arviointi

Hankesuunnitelman mukaisesti hankkeelle tehtiin ulkoinen arviointi. Arvioinnin toteuttajaksi valittiin Owl Group Oy. Ulkoisen arvioinnin tavoitteena oli arvioida ja raportoida hankkeen toteuttajalle ja rahoittajalle, miten hankkeen toiminta on onnistunut suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin ja resursseihin. Tavoitteena oli selvittää, miten hanke on vastannut RAI-välineistön käyttöön ottavien palvelunjärjestäjien ja -tuottajien tuen tarpeisiin käyttöönoton ja yhtenäisten toimintamallien implementoinnissa, osaamisen varmistamisessa, RAI-tiedon hyödyntämisessä sekä RAI-välineistön käyttöön liittyen. Ulkoisen arvioinnin tavoitteena oli tuottaa myös suosituksia siihen, miten kansallisen käytön tukea tulisi jatkaa hankekauden jälkeen.

Hankkeen ulkoisen arvioinnin toteutussuunnitelma laadittiin hankkeen alustavan arviointisuunnitelman pohjalta hankkeen vastuuhenkilöiden ja ulkoisen arvioinnin toteuttajan yhteistyönä. Syksyn 2022 aikana kuvattiin hankkeen vaikutuslogiikka, arvioinnin näkökulmat ja menetelmät sekä aikataulusuunnitelma. Suunnitelmaa tarkennettiin arvioinnin toteuttajan ja hankkeen vastuuhenkilöiden työkokouksissa koko arviointiprosessin ajan. Arvioinnin tiedonkeruut, analyysi ja kirjallinen raportointi toteutettiin vuoden 2023 aikana.

Osa II – RAI-välineistö kansalliseen käyttöön

”RAI-arviointia tehdessä asiakkaaseen tutustuu kunnolla. Yksilöllisten voimavarojen esille tuominen on tärkeää – usein tehdään puolesta.”

– THL:n RAI-kouluttajakoulutuksen osallistuja

3 RAI-arviointi edistää iäkkäiden yhdenvertaisuutta palveluissa

Yhteisin periaattein ja luotettavasti toteutettu RAI-arviointi edistää iäkkäiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta palvelutarpeen arvioinnissa ja palveluissa. Oikeaoppisesti tehty RAI-arviointi edellyttää arvioinnin tekijältä ammattiosaamisensa ohella tietämystä RAI-välineistön merkityksestä sekä RAI-arvioinnin sisällöstä ja prosessista.

Iäkkäiden palveluissa toimivien ja palveluja kehittävien ammattilaisten ymmärrystä RAI-välineistön käyttötarkoituksesta ja -periaatteista on ollut tarpeen lisätä RAI-välineistön käytön laajentuessa kaikkiin iäkkäiden säännöllisiin sosiaalipalveluihin ja asiakasohjaukseen. THL:llä on ollut pitkään vakiintunut asema RAI-välineistön käyttäjien ja käytön tukena, joten hankkeessa hyödynnettiin THL:n verkkosivustoa, RAI-verkkokoulua ja viestintäkanavia tiedon ja tukimateriaalin tarjoamiseksi.

Tuki ja ohjaus RAI-välineistön käyttöön iäkkäiden toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arvioinnissa

THL tarjosi RAI-välineistön käyttäjien ja käytön aloittajien tueksi neuvontaa ja ohjausta sähköpostitse ja puhelimitse. Webinaareina järjestetyt kansalliset RAI käyttöön! -tilaisuudet toimivat keskeisinä kanavina tiedon ja tuen tarjoamiseksi. Hankkeen työntekijät osallistuivat aktiivisesti myös erilaisiin sidosryhmien tilaisuuksiin sekä alan messuille puheenvuoroin ja näytteilleasettajana.

RAI-välineistöön liittyvän neuvonnan ja ohjauksen keskeisiä teemoja olivat:

- RAI-välineistön käytön velvoittavuus
- Asiakkaan oikeudet ja tietosuoja
- Moniammatillisuus arvioinnissa
- RAI-arviointikysymysten tulkinta
- RAI-mittareiden käyttö
- RAI-välineiden valinta ja käyttö eri toimintaympäristöissä.

RAI-välineistön käytön velvoittavuus

Vanhuspalvelulaki edellyttää RAI-välineistön käyttöä silloin, kun iäkkäällä henkilöllä on ammattilaisen alustavan arvion perusteella todennäköinen tarve hoivan ja huolenpidon turvaaville säännöllisille sosiaalipalveluille. RAI-arviointi toteutetaan silloin osana iäkkään palvelutarpeiden selvittämistä. Palvelutarpeiden selvittämisessä voidaan käyttää lisäksi myös muita menetelmiä. RAI-välineistöä on käytettävä myös silloin, kun iäkäs saa hyvinvointialueen järjestämiä säännöllisiä sosiaalipalveluja.

RAI-välineistön käyttö on sidoksissa vanhuspalvelulakiin ja sen nojalla järjestettäviin palveluihin. Velvoitetta ei synny silloin, jos asiakas ostaa palvelun yksityishenkilönä suoraan palveluntuottajalta. RAI-välineistöä ei tarvitse käyttää, jos iäkäs henkilö saa palveluja esimerkiksi vammaisuutensa nojalla tai mielenterveys- tai päihdehuoltona näihin tarkoitettuissa toimintayksiköissä. Vanhuspalvelulain velvoittavuus ei koske myöskään sosiaalihuollon tukipalveluja, tilapäisiä sosiaalipalveluja tai terveyspalveluja. Palvelunjärjestäjä voi kuitenkin määritellä järjestämisvastuullaan oleviin palveluihin myös lainsäädäntöä tiukempia vaatimuksia.

Asiakkaan oikeudet ja tietosuojaja

RAI-välineistön käyttö on palvelunjärjestäjän ja -tuottajan lakisääteinen velvollisuus. Toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arvioinnissa on kuitenkin toimittava sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (L 812/2000) edellyttämällä tavalla. Asiakkaalla on lähtökohtaisesti oikeus myös kieltäytyä arvioinnista. Mikäli asiakkaan kanssa ei päästä yhteisymmärrykseen arvioinnin toteuttamisesta, ammattilainen pyrkii selvittämään tilannetta muilla käytettävissä olevilla keinoilla. Arvioinnista kieltäytyminen ei saa johtaa tarpeellisen hoidon tai palvelujen epäämiseen.

Asiakkaan on tärkeää saada tietoa arvioinnin toteuttamisesta ja menetelmistä. Asiakkaan näkökulmasta RAI-arvioinnissa on kyse toimintakyvyn ja palvelutarpeiden kokonaisvaltaisesta selvittämisestä, jonka tarkoituksena on tarpeisiin vastaavan tuen ja palvelujen järjestäminen. RAI-välineistö on ammattilaisen käyttämä luotettava ja lakisääteinen menetelmä arvioinnin toteuttamiseen. Ammattilaisten on hyvä kiinnittää huomioita tapaan, jolla arvioinnin tarkoituksesta ja toteutuksesta kerrotaan sekä siihen, miten ammattilainen toimii arviointitilanteessa. Hyvä ammatillinen vuorovaikutus ja asian selittäminen ymmärrettävällä tavalla asiakkaan näkökulma huomioiden edistävät yhteisymmärrystä arvioinnin toteuttamiseksi.

Tietosuojan näkökulmasta vanhuspalvelulain tarkoittamissa tilanteissa tehtävä RAI-arviointi on osa sosiaalihuollon palvelutarpeiden selvittämistä, palvelujen suunnittelua ja toteutusta. RAI-arvioinnin toteuttamisen ja siinä syntyvän tiedon osalta noudatetaan silloin kaikilta osin samoja säännöksiä, kuin muunkin sosiaalihuollon asiakastiedon osalta. Vastaavasti ammattilaisten oikeus tietojen käyttöön määräytyy vastaavalla tavalla kuin muunkin samassa tarkoituksessa kirjatun asiakastiedon osalta. RAI-arviointitietoihin liittyvästä tietosuojasta on huolehdittava samoin periaattein riippumatta siitä, missä ohjelmistossa tietoja käsitellään.

Moniammatillisuus RAI-arvioinnissa

Eri rooleissa toimivat ammattilaiset kohtaavat iäkkään henkilön erilaisissa tilanteissa ja tekevät niissä havainnot oman ammatillisen osaamisensa kautta. RAI-arvioinnin tekemiseen tarvitaan monipuolista tietoa asiakkaan tilanteesta, toimintakyvystä, voimavaroista ja suoriutumisesta. Siksi arvioinnissa on tärkeää hyödyntää kaikkien asiakkaan palvelun toteuttamiseen osallistuvien ammattilaisten havainnot ja kirjauksia.

Arvioinnista vastaa aina sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on RAI-välineistön käyttöön tarvittava osaaminen. Arvioinnista vastaava henkilö ja arvioinnin toteuttaja voi olla esimerkiksi lähihoitaja, sairaanhoitaja tai fysioterapeutti.

Perhehoitaja tai hoiva-avustaja eivät voi toimia arvioinnin toteuttajina, ellei heillä ole vaadittavaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista osaamista, esimerkiksi lähihoitajan tai sairaanhoitajan tutkinto. He voivat kuitenkin osallistua arviointiin tuomalla esiin havaintojaan ja tietojaan asiakkaan arjesta. Samalla he saavat arvokasta lisätietoa asiakkaan tilanteesta ja tarpeista hyödynnettäväksi omassa työssään iäkkään henkilön arjessa toimimisen tukena.

RAI-arviointitieto edistää moniammatillista ja monialaista yhteistyötä asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi. Esimerkiksi lääkärit voivat käyttää RAI-tietoa asiakkaan hoidossa, seurannassa ja palveluihin liittyvissä lausunnoissa. Myös akuuttihoidon tai sairaalan henkilöstö voi hyödyntää RAI-tietoa asiakkaan aikaisemman tilanteen hahmottamiseksi ja kotiutuksen suunnittelemiseksi.

Asiakastietoa koskevan tietosuojan toteutuminen on varmistettava, kun RAI-arviointitietoa käytetään moniammatillisessa tai monialaisessa yhteistyössä. Arviointitiedon moniammatillisessa käytössä on olennaista tunnistaa, milloin ja millä edellytyksin ammatillisella on käyttöoikeus asiakastietoon ja milloin kyse on tietojen luovuttamisesta. RAI-arviointitiedon käyttöä ja luovuttamista koskevat samat säännökset kuin muutakin asiakkaan palvelussa kirjattua asiakastietoa. Ammatillaisen vastuulla on varmistua siitä, että asiakastietojen käytössä, pyytämisessä ja luovuttamisessa toimitaan voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

RAI-arviointikysymysten tulkinta

RAI-arvioinnin yhtenäistä toteutusta ja kysymysten tulkintaa ohjaavat THL:n alilisensoimaan RAI-välineistöön kuuluvat käsikirjat. RAI-arvioinnin toteuttamisessa, kysymysten tulkinnassa ja oikean vastausvaihtoehdon valinnassa tärkein työväline on RAI-käsikirja. Tarvittaessa työyhteisössä kokeneemmat RAI-välineistön käyttäjät ovat tukena arvioinnin epäselvissä kohdissa.

THL:n RAI-neuvonta auttaa kysymysten tulkinnassa ja THL julkaisee käyttäjien tueksi verkkosivuillaan vastauksia RAI-arviointiin liittyviin kysymyksiin. Käyttäjien usein esittämiä kysymyksiä on huomioitu myös esimerkiksi RAI käyttöön! -tilaisuuksien, RAI-kouluttajakoulutuksen ja THL:n RAI-verkkokoulun sisällöissä.

RAI-välineiden valinta ja käyttö eri toimintaympäristöissä

Luotettavien arviointien varmistamiseksi on tärkeää, että valittu RAI-väline vastaa asiakaskunnan tarpeita ja on sopiva kyseiseen toimintaympäristöön. Tällä varmistetaan, että arviointikäytännöt, käsitteet ja tiedon käytettävyys ovat yhteneväiset. THL:n Suomessa ylläpitämien RAI-välineiden käyttöympäristökuvaukset auttavat tarkoitukseenmukaisen välineen valinnassa.

RAI-arviointi tulee tehdä kokonaisarviointina silloin, kun RAI-välineistöä käytetään vanhuspalvelulain edellyttämässä tilanteissa palvelutarpeiden selvittämisen ja säännöllisten palvelujen aikana. Myös puolivuositain toteutettavat säännölliset seuranta-arvioinnit tehdään kokonaisarviointeina. Kokonaisarvioinnista on kyse silloin, kun arvioinnissa vastataan RAI-välineen kaikkiin kysymyksiin.

Osittaisarvioinnissa vastataan vain osaan RAI-arvioinnin kysymyksistä. Se soveltuu käytettäväksi esimerkiksi kuntoutumisen seurantaan silloin, kun kuntoutumistarve ja tavoitteet on asetettu kokonaisarvioinnin pohjalta. Osittaisarvioinnilla ei voi korvata palvelutarpeen selvittämisen yhteydessä tai säännöllisen palvelun aikana tehtävää kokonaisarviointia.

RAI-mittareiden käyttö

RAI-arvioinnin tuloksena muodostuu asiakkaan voimavaroja, toimintakykyä ja avun tarvetta kuvaavia mittareita. Mittarit muodostuvat arviointikysymysten vastauksista yhdistelemällä. Ne auttavat ammattilaista asiakkaan hoidon, kuntoutuksen ja palvelujen suunnittelussa ja muutosten seuraamisessa.

RAI-mittarit ovat keskenään eri sisältöisiä ja jokaisella mittarilla on oma muodostumislogiikkansa. RAI-välineistön käyttäjän on tärkeää ymmärtää, miten mittarit muodostuvat, mitä eri RAI-mittarit kertovat asiakkaan tilanteesta ja mitä rajoitteita niiden käytössä on huomioitava. Pelkkä yksittäinen mittariarvo ei kuvaa asiakkaan tilannetta riittävän tarkasti yksilöllisten ratkaisujen tekemiseksi, vaan palvelujen suunnittelussa ja päätöksenteossa on tärkeää käyttää kokonaisharkintaa hyödyntäen myös muuta arvioinnissa saatua tietoa.

Asiakkaan tilannetta kuvaavien RAI-mittareiden (yksilömittarit) tiedoista voidaan koostaa RAI-vertailumittareita. Ne kuvaavat esimerkiksi koko yksikön tai organisaation asiakaskunnan tai asiakasryhmien toimintakykyä ja palvelutarpeita keskiarvoina ja prosenttiosuuksina. RAI-vertailumittareiden käyttö on tarkoitettu toiminnan kehittämiseen, laadun seurantaan ja tutkimustyöhön. Vertailumittarit tukevat iäkkäiden palvelujen laadun ja palvelujen kohdentumisen seurantaa sekä toimintayksiköiden ja alueiden välistä vertailua ja edistävät näin iäkkäiden yhdenvertaisuutta palveluissa.

Verkkomateriaaleja RAI-arvioinnin tueksi

Keskeinen tiedonvälityskanava hankkeen aikana oli thl.fi-verkkopalvelu. THL huolehti, että sen ylläpitämät yli 20 RAI-toimintaa käsittelevää sivua olivat ajan tasalla suomeksi ja ruotsiksi. Hankkeelle luotiin oma verkkosivu.

Sivuilla tarjottiin tietoa, ohjeistusta ja uutisia sekä aloitteleville että pitkään RAI-välineistöä käyttäneille ammatillisille ja asiantuntijoille iäkkäiden palveluissa. Käytettävyyden edistämiseksi hankkeessa uudistettiin myös sivu, joka tarjoaa sote-ammattilaisen työn tueksi vastauksia RAI-arviointiin liittyviin kysymyksiin.

Muita tärkeitä verkkopalveluja RAI-arvioinnin ja RAI-välineistön käytön tuessa olivat THL:n RAI-verkkokoulu osaamisen vahvistamiseen, Innokylä toimintamallien työstämiseen sekä Julkari esitteiden ja julkaisujen jakamiseen.

Verkkopalveluja yhdenmukaisten RAI-arviointien edistämiseksi

- [Hankesivu: RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki \(thl.fi\)](#)
- [Hankevideo: RAI-arviointivälineistö auttaa arvioimaan iäkkäiden palvelutarpeita laadukkaasti ja yhdenmukaisesti \(YouTube\)](#)
- [Kysymyksiä ja vastauksia RAI-arvioinnista \(thl.fi\)](#)
- [Tietoa THL:n RAI-verkkokoulusta \(thl.fi\)](#)
- [THL:n RAI-järjestelmän käyttöönottomalli palvelunjärjestäjälle tai palveluntuottajalle \(Innokylä\)](#)
- [RAI-arviointi iäkkään henkilön hoidon ja palvelun tukena – tietoa asiakkaalle \(Julkari\)](#)
- [RAI-välineistö iäkkään henkilön palvelutarpeen arvioinnissa \(Julkari\)](#)
- [Iäkkään henkilön RAI-arviointi perhehoidossa, toteutettu yhteistyössä Perhehoitoliiton kanssa \(Julkari\)](#)

RAI-välineistön mittareiden arviointi ja käyttösuositus TOIMIA-tietokantaan

Terveysportissa oleva TOIMIA-tietokanta kokoaa mittareita ja tietoa toimintakyvyn arvioinnista asiantuntijoille ja ammattilaisille. Tietokannasta saatavilla olevat mittareiden perustiedot, soveltuvuusarvioinnit ja käyttöä koskevat suositukset auttavat ammattilaisia valitsemaan tarkoitukseen soveltuvat ja luotettavat mittarit ja tukevat yhtenäisiä toimintatapoja toimintakyvyn mittaamisessa ja arvioinnissa.

RAI-välineistön perustiedot on kuvattu tietokantaan jo vuonna 2019. Hankkeen yksi tehtävä oli päivittää perustiedot ja toteuttaa lakisäätteisessä kansallisessa käytössä olevien RAI-välineiden (interRAI-HC, interRAI-LTCF ja interRAI-CHA) keskeisten mittarien psykometriikka-arvioinnit tietokantaan. Mittariarvioinnit toteutettiin hankkeen aikana ja ne julkaistaan vuoden 2024 aikana toteutettavassa TOIMIA-suosituksessa RAI-mittareiden käytöstä. Arvioidut RAI-mittarit on koottu Taulukkoon 2.

Taulukko 2. TOIMIA-tietokantaan arvioitavat ja päivitettävät RAI-mittarit.

RAI-mittarin nimi (vuonna 2023)	Mittarin lyhenne
Hierarkkinen ADL-mittari: Arkisuoriutumisen, perustoiminnot, hierarkkinen	ADL-H
Hierarkkinen välineellisen arkisuoriutumiskyvyn mittari	IADLCH
Arksuoriutumisen ja välineellisen arkisuoriutumiskyvyn hierarkkinen mittari	FUNH
Kognitiomittari	CPS
Laajennettu kognitiomittari	CPS2
Masennuksen oiremittari	DRS
Sosiaalinen osallistuminen	RISE
Haastava käyttäytyminen	ABS
Kommunikointikyky	COMM
Kuulo- ja näkökyky	DbSI

Lisälukemista ja työvälineitä verkossa

- [TOIMIA-tietokanta Terveysportissa \(Duodecim\)](#)
- [Tietoa TOIMIA-tietokannasta \(thl.fi\)](#)

Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön

RAI-välineistön käyttö tukee iäkkäiden yhdenvertaisuutta palveluissa silloin, kun RAI-arvioinnit tehdään yhdenmukaisesti, tarkoitukseen sopivaa RAI-välinettä käyttäen ja saatua tietoa käytetään aktiivisesti iäkkään henkilön palvelujen, hoidon ja kuntoutuksen suunnittelussa ja seurannassa.

THL vahvisti hankkeessa RAI-välineistön käyttäjien osaamista ja ymmärrystä välineistön käytön periaatteista sekä RAI-arvioinnin ja -arviointitiedon roolista ja merkityksestä iäkkään asiakkaan palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kansallinen, lakisäateinen käyttövelvoite nosti myös pidempään RAI-välineistöä käyttäneille tarpeen tarkistaa toimintakäytäntöjä ja varmistaa, että toimintaa ohjaavat periaatteet ovat ajan tasalla ja uudistuneen lainsäädännön mukaisia. THL tarjosi tukea RAI-arviointitoimintaan monipuolisesti eri kohderyhmille tilaisuuksissa, RAI-neuvonnan sekä verkkomateriaalien ja viestinnän keinoin.

Keskeiset nostot jatkoon

- RAI-välineistön yhtenäinen käyttö edellyttää interRAI-käsikirjoissa kuvattujen periaatteiden noudattamista RAI-arviointitoiminnassa.
- Palvelunjärjestäjien ja -tuottajien sekä asiakastyötä tekevien ammattilaisten on huolehdittava, että RAI-välineistön käyttöä koskevat ratkaisut ovat myös toimintaympäristöä koskevan lainsäädännön ja suositusten mukaisia.
- RAI-mittareiden kuvaukset ja arvioinnit toteutettiin hankkeen aikana, mutta käyttösuositusten julkaisu TOIMIA-tietokannassa jäi toteutettavaksi myöhemmin.
- THL tarjoaa jatkossakin RAI-arviointitoiminnan tueksi tietoa ja neuvontaa.

4 Yhtenäinen RAI-osaaminen varmistaa yhdenmukaiset arvioinnit

RAI-arviointivälineistön kansallinen käyttö edellyttää yhtenäistä osaamista sekä työelämässä jo toimivilta että työelämään valmistuvilta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta. RAI-osaamisen varmistaminen vaatii yhteistyötä ja verkostoitumista eri toimijoiden välillä. THL tuki hankkeessa kansallista RAI-osaamista RAI-koulutusmallin avulla, kouluttamalla RAI-kouluttajia iäkkäiden palveluihin sekä tekemällä yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten kanssa RAI-osaamisen vahvistamiseksi alan opinnoissa (Kuvio 5).

Kuvio 5. Yhteistyö ja verkostoituminen RAI-osaamisen varmistamisessa.

Kansallisen RAI-osaamisen tukemisessa hyödynnettiin aktiivisesti THL:n RAI-verkkokoulua ja verkkosivuja. THL:n RAI-verkkokoulu on julkaistu vuonna 2018. Kurssit RAI-välineistö ja RAI-arviointi uudistettiin ja julkaistiin ensi kertaa myös ruotsin kielellä hankkeen aikana syksyllä 2022. Vuosina 2021–2023 RAI-välineistö-kurssia hyödynsi yli 36 700 uutta opiskelijaa ja RAI-arviointi-kurssia reilu 35 800 uutta opiskelijaa. Vuoden 2023 loppuun mennessä ruotsinkielisillä kursseilla RAI-verktyget ja RAI-bedömning oli yhteensä yli 600 uutta opiskelijaa.

Yhtenäisen RAI-osaamisen näkökulma oli keskeinen myös RAI-välineistön käyttöönottoja ja jatkuvaa käyttöä tukevista materiaaleista, tilaisuuksista ja neuvonnasta.

THL määritteli kansallisen RAI-osaamisen tavoitteet seuraavasti:

- Iäkkäiden palvelutarpeet arvioidaan koko Suomessa yhdenmukaisesti ja kattavasti.
- RAI-arvioinnit toteutetaan yhdenmukaisesti ja laadukkaasti noudattaen RAI-arvioinnin periaatteita.
- Ammattilaiset osaavat hyödyntää RAI-arviointitietoa asiakastyössä.
- RAI-arviointia ja RAI-tiedon käyttöä koulutetaan iäkkäiden palveluissa ja sote-alan oppilaitoksissa yhdenmukaisesti.
- RAI-osaaminen on vakiintunut iäkkäiden palvelujen toimintakäytäntöihin sekä sote-alan opintoihin.

RAI-arviointivälineistön ja RAI-tiedon käytön osaamisen varmistamiseksi THL kehitti RAI-koulutusmallin. Sen avulla halutaan varmistaa, että organisaatioissa tehdään RAI-arviointeja ja käytetään RAI-tietoa yhdenmukaisesti ja laadukkaasti. RAI-koulutusmalli luo perustan iäkkäiden palveluissa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten yhtenäiselle RAI-arviointiosaamiselle ja RAI-arviointitiedon hyödyntämiselle asiakastyössä. THL:n RAI-koulutusmallin ytimenä toimii THL:n RAI-kouluttajakoulutus. Sen suorittaneet ammattilaiset toteuttavat RAI-arviointikoulutuksia omissa organisaatioissaan yhtenäistä koulutusmallia ja -materiaalia käyttäen.

THL:n RAI-kouluttajakoulutus

THL:n RAI-kouluttajakoulutus on tarkoitettu iäkkäiden palveluissa työskenteleville sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille. Koulutus on osallistujille maksuton. RAI-kouluttajakoulutukseen voi osallistua asiakastyötä tekevä hoitaja, terapeutti tai asiakasohjaaja. Osallistuja voi toimia myös esimerkiksi tiimin vetäjänä, lähiesihenkilönä tai asiantuntijatyössä. Olennaista on, että koulutukseen osallistujalla on välitön yhteys asiakastyötä ja RAI-arviointeja tekeviin ammattilaisiin ja mahdollisuus toimia omissa työssään RAI-kouluttajana.

RAI-kouluttajakoulutuksen osallistujan tulee työskennellä iäkkäiden palvelujen organisaatiossa. Hankkeen aikana koulutukset kohdennettiin ensisijaisesti organisaatioille, joissa RAI-välineistön käyttöönotto oli ajankohtainen ja joissa tarvittiin vahvistusta RAI-osaamiselle.

Koulutukseen osallistujalla tulee olla:

- ammattialan mukaiset tiedot iäkkään henkilön toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnista.
- halu kouluttaa ja ohjata muita sekä innostunut ote kehittämiseen ja RAI-välineistön käyttöön työyhteisössään.
- kiinnostus ja mahdollisuus kouluttaa työyhteisöään RAI-arvioinnin tekemiseen.
- esihenkilön suostumus ja tuki koulutukseen osallistumiseen.

Tavoitteet

RAI-kouluttajakoulutuksen tavoitteet tukevat kansallisia RAI-osaamisen tavoitteita. Koulutusten avulla varmistetaan kansallisesti yhtenäiset ja luotettavat toimintatavat RAI-arvioinnissa ja RAI-tiedon käytössä asiakastyössä.

RAI-kouluttajakoulutus

- opastaa RAI-välineistön ja RAI-arvioinnin periaatteisiin.
- perehdyttää RAI-arviointitiedon hyödyntämiseen asiakastyössä.
- valmentaa RAI-koulutuksen järjestämiseen THL:n mallin ja materiaalin mukaisesti.
- kasvattaa organisaation omavaraisuutta RAI-osaamisessa.
- edistää RAI-arviointitoiminnan kansallista yhdenmukaisuutta.

RAI-kouluttajakoulutuksen suorittaneella ammattilaisella on valmiudet ja oikeus kouluttaa organisaationsa henkilöstöä THL:n koulutusmallin ja -materiaalin mukaisesti. THL:n koulutusmallin mukaisella RAI-koulutuksella varmistetaan, että arviointeja toteuttavilla ammattilaisilla on tarvittavat tiedot arviointien järjestelmälliseen ja laadukkaaseen toteuttamiseen sekä ymmärrys RAI-arviointitiedon käytöstä ja merkityksestä iäkkään asiakkaan hoidon, kuntoutuksen ja palvelun suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Kouluttamisen lisäksi RAI-kouluttaja toimii yhteistyössä esihenkilöiden ja RAI-vastaavien kanssa organisaationsa tai hyvinvointialueiden ammattilaisten tukena. Yhteistyö varmistaa, että RAI-arvioinnit toteutetaan yhdenmukaisesti, laadukkaasti ja moniammatillisesti noudattaen RAI-periaatteita ja että RAI-arviointitietoa käytetään asiakastyössä asianmukaisesti ja yksilöllisesti.

Koulutusmallin materiaalit omistaa THL, ja ne on tarkoitettu ainoastaan THL:n mallin mukaisten RAI-koulutusten pitämiseen. Kouluttajakoulutuksen suorittaneilla RAI-

kouluttajilla ei ole oikeutta muuttaa THL:n RAI-koulutusmateriaalia tai käyttää sitä muuhun tarkoitukseen.

THL RAI-koulutus® rekisteröitiin vuonna 2023 tavaramerkiksi. THL:lla on yksinoikeus tavaramerkkiin ja oikeus kieltää muita käyttämästä samaa tai samankaltaista merkkiä samojen tai samankaltaisten tuotteiden tai palveluiden yhteydessä. THL RAI-koulutus® tavaramerkillä halutaan viestiä, että koulutukset ovat yhdenmukaisia. Tarkoituksena on myös, että merkin perusteella koulutus yhdistetään THL:een.

Sisältö ja toteutustapa

RAI-kouluttajakoulutukseen kuuluu kolme etäyhteyksin toteutettavaa koulutuspäivää, itsenäistä opiskelua, paritehtäviä sekä työssäoppimista. Koulutus on oppimisprosessi, joka kestää kokonaisuudessaan kolme kuukautta. Välitehtävät tukevat RAI-arviointiosaamisen kehittymistä ja valmistavat omien RAI-koulutusten toteuttamiseen.

RAI-kouluttajakoulutuksessa käsitellään RAI-välineistöä, RAI-arviointia ja RAI-arviointitiedon hyödyntämistä asiakkaan palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Koulutuksen keskeisiä teemoja ovat myös RAI-osaajaksi kehittyminen, kouluttajana toimiminen ja THL:n RAI-koulutusmallin mukaisen RAI-koulutuksen toteuttaminen (Kuvio 6). Todistuksen saaminen edellyttää osallistumista kaikkiin koulutuspäiviin sekä ennako- ja välitehtävien tekemisen.

Kuvio 6. THL:n RAI-kouluttajakoulutuksen kokonaisuus ja sisältö.

RAI-kouluttajakoulutusten pilotointi

RAI-kouluttajakoulutusten toteutusta testattiin syksyn 2021 aikana kahden pilottiryhmän avulla. Pilotointiin kutsuttiin kansallisen käyttöönottomallin implementoinnin pilotointiin osallistuneet Siun soten ja Satakunnan alueet. Tavoitteena oli mallin testaaminen ja viimeistely ennen kansallisten RAI-kouluttajakoulutusten järjestämistä.

Pilotista saadun palautteen ja kokemusten pohjalta täsmennettiin koulutuksen ohjeistuksia ja määriteltiin RAI-koulutuksen teoriaosuuden kestoksi 4 tuntia. Kouluttajakoulutus sai pilottiin osallistujilta hyvää palautetta muun muassa sisällöstä, rakenteesta, aikataulutuksesta ja selkeästä esitystavasta.

THL toteutti hankkeen yhteydessä myös ruotsinkielisen RAI-kouluttajakoulutuksen pilotoinnin. Yhteistyökumppanina toimi Folkhälsan Valfärd Ab, joka toteutti pilottikoulutuksen yhteydessä myös koulutusmateriaalien käännökset ruotsin kielelle. THL perehdytti Folkhälsanilta kaksi henkilöä RAI-kouluttajakoulutuksen toteutukseen sekä koulutusmalliin ja -materiaaliin. Ruotsinkielisen koulutuksen pilotointiin valittiin osallistujia Länsi-Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Pohjanmaan alueilta.

Pilotoinnissa ruotsiksi käännetty RAI-koulutusmateriaalit ovat myös suomenkielisen RAI-kouluttajakoulutuksen suorittaneiden kouluttajien käytössä. Hankkeen aikana ruotsin kielellä julkaistiin lisäksi THL:n RAI-verkkokoulun kurseja sekä iäkkäiden palveluihin suunnitellut interRAI-välineet. Tämä mahdollistaa kaksikielisille ammattilaisille koulutusten toteuttamisen sekä suomeksi että ruotsiksi.

Kansalliset RAI-kouluttajakoulutukset

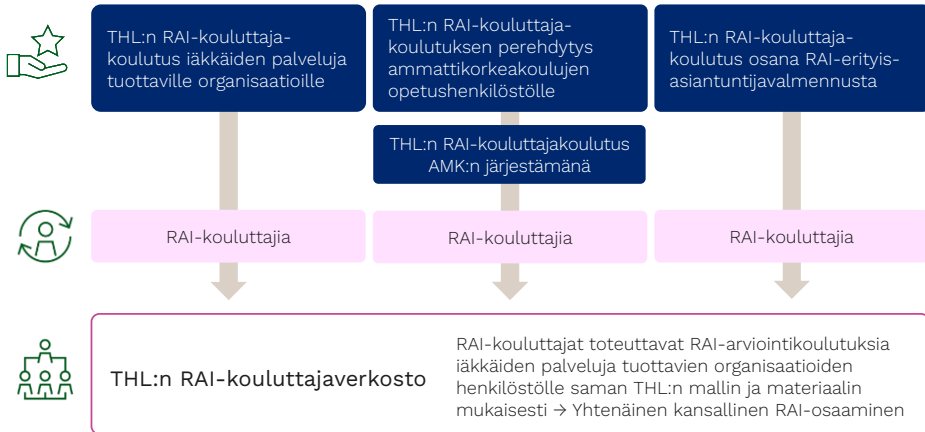
Kansalliset RAI-kouluttajakoulutukset käynnistettiin tammikuussa 2022. Koulutukset kohdennettiin vanhuspalvelulain siirtymävaiheen aikana ensisijaisesti niille iäkkäiden palveluja tuottaville organisaatioille, jotka vasta ottivat RAI-välineistöä käyttöön ja joissa ei ollut vielä RAI-arviointien tekemiseen tarvittavaa osaamista.

Hankkeen aikana toteutettiin kahden pilottiryhmän lisäksi 17 kansallista koulutusryhmää sekä yksi ruotsinkielinen koulutusryhmä. THL:n järjestämistä RAI-kouluttajakoulutuksista valmistui hankkeen aikana yhteensä 366 RAI-kouluttajaa.

RAI-kouluttajaverkosto

THL:n RAI-kouluttajakoulutuksen suorittaneet liitetään THL:n koordinoimaan RAI-kouluttajaverkoston. Verkosto kokoaa yhteen THL:n mallin mukaisesti RAI-koulutuksia toteuttavat RAI-kouluttajat. Tavoitteena on koko maan kattava RAI-kouluttajaverkosto (Kuvio 7). Verkosto edistää kansallisesti yhtenäistä RAI-osaamista ja tarjoaa kouluttajille alustan keskustelulle, hyvien käytäntöjen jakamiselle ja yhteistyölle.

THL tukee verkoston kautta organisaatioiden RAI-toiminnan kehittämistä ja huolehtii, että kouluttajilla on ajantasaiset THL:n mallin mukaiset koulutusmateriaalit. THL järjestää verkostotapaamisia kahdesti vuodessa ja kerää verkoston kautta tietoa hyvinvointialueilla THL:n mallin mukaisesti toteutetuista RAI-koulutuksista.

Kuvio 7. RAI-kouluttajat muodostavat RAI-kouluttajaverkoston.

Kansallisen RAI-osaamisen vahvistaminen sosiaali- ja terveysalan opinnoissa

Hallituksen esityksessä (HE 4/2020) todetaan, että RAI-osaamisen tulee jatkossa sisältyä sote-ammattilaisten koulutukseen. Hankkeen yksi tavoite oli edistää RAI-osaamista sosiaali- ja terveysalan ammatillisissa perustutkinnoissa ja ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakoulut vastaavat itsenäisesti opetussuunnitelmista ja opetuksen sisällöstä. Opetushallitus vastaa ammatillisten perustutkintojen kansallisen tason ohjauksesta. Oppilaitokset toteuttavat opetusta toteuttamissuunnitelmiensa mukaisesti.

Ammattikorkeakoulututkintojen RAI-osaamistavoitteet

THL järjesti vuonna 2021 ammattikorkeakouluille työpajasarjan, jossa käsiteltiin kansallisen RAI-osaamisen kokonaisuutta ja ammattikorkeakoulujen roolia RAI-osaamisen vahvistamisessa. Osallistujista muodostettu pienempi yhteistyöryhmä määritteli keväällä 2022 eurooppalainen tutkintojen viitekehys EQF:n (European Qualifications Framework) tason 6 osaamistavoitteet sosiaali- ja terveysalan AMK-tutkintoihin kansallisesti yhdenmukaisen RAI-osaamisen edistämiseksi.

EQF:n tason 6 RAI-osaamistavoitteissa opiskelija

- osaa selittää mitä RAI-arviointi tarkoittaa osana asiakkaan palvelutarpeen luotettavaa arviointia sekä toimintakyvyn ja toimijuuden tukemista.
- tuntee RAI-arvioinnin rakenteen ja arviointiprosessin vaiheet sekä oman roolinsa osana luotettavaa, moniammatillista ja asiakaskeskeistä RAI-arviointia.
- osaa hyödyntää RAI-arviointikäsikirjaa asiakkaan arviointia tehtäessä.
- tunnistaa asiakkaan ja hänen läheisensä RAI-arviointiin osallistumisen merkityksen.
- osaa tulkita RAI-arviointitietoa (RAI-mittarit ja CAP-herätteet) asiakkaalle, hänen läheiselle sekä moniammatilliselle tiimille.
- osaa selittää miten RAI-arviointitietoa (RAI-mittarit ja CAP-herätteet) käytetään asiakkaan hoidon, palvelun ja kuntoutuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa.
- tunnistaa RAI-arviointitiedon (RAI-mittarit ja CAP-herätteet) hyödyntämisen merkityksen ja hyödyt johtamisen ja kehittämisen työvälineenä.

THL jakoi RAI-arviointivälineistön käyttöön liittyvät EQF:n tason 6 osaamistavoitteet keväällä 2022 kaikkien ammattikorkeakoulujen hyödynnettäviksi. Osaamistavoitteet ja niitä koskeva tiedote toimitettiin ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene ry:lle sekä opetus- ja kulttuuriministeriöön, joita pyydettiin välittämään tietoa eteenpäin oppilaitoksiin. Lisäksi osaamistavoitteet toimitettiin myös suoraan sähköpostitse kaikille AMK-työpajoihin osallistuneille sekä oppilaitosten kirjaamoihin välitettäväksi edelleen opetuksen suunnittelusta vastaaville henkilöille.

THL kartoitti syksyllä 2023 RAI-osaamistavoitteiden käyttöönottoa ammattikorkeakouluissa. Sähköiseen kyselyyn saatiin 32 vastausta 18 ammattikorkeakoulusta. Vastaajamäärä oli pieni, joten vastauksista ei voitu muodostaa kattavaa kuvaa ammattikorkeakoulujen tilanteesta. Kyselyn perusteella ammattikorkeakoulujen välillä oli kuitenkin eroja sekä RAI-osaamistavoitteiden hyödyntämisessä että yleisemmin siinä, miten järjestelmällisesti ne toimivat sekä opetushenkilöstön RAI-osaamisen edistämiseksi että RAI-osaamissisältöjen tuomiseksi osaksi sote-alan tutkintojen opetusta.

THL:n RAI-kouluttajakoulutus osana sote-alan AMK-opetustarjontaa

Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutusta tarjoavat ammattikorkeakoulut voivat toteuttaa THL:n koulutusmallin mukaista RAI-kouluttajakoulutusta täydennyskoulutuksena tai osana avoimen AMK:n opetustarjontaa. Koulutukset noudattavat THL:n RAI-kouluttajakoulutusten mallia ja sisältöä. THL ohjaa ja ylläpitää koulutusmallia ja oppilaitokset saavat THL:lta valmiin koulutusmateriaalin sekä perehdytyksen koulutusten toteuttamiseen ja sisältöihin. Ammattikorkeakoulun toteuttaman RAI-kouluttajakoulutuksen hyväksytysti suorittanut RAI-kouluttaja saa THL:n todistuksen ja hänet liitetään THL:n ylläpitämään RAI-kouluttajaverkostoon. Ammattikorkeakoulut päättävät itse koulutuksen ottamisesta koulustarjontaansa sekä sen ajankohdasta, järjestelyistä ja hinnoittelusta. Koulutus vastaa viiden opintopisteen opintomäärää.

RAI-kouluttajakoulutusten järjestäminen oppilaitoksessa vaatii koulutusta toteuttavalta opetushenkilöstöltä hyvää RAI-välineistön ja RAI-tiedon käytön osaamista. THL on järjestänyt kevästä 2022 alkaen ammattikorkeakoulujen opetushenkilöstölle perehdytystilaisuuksia RAI-kouluttajakoulutuksen järjestämiseksi. Tilaisuuksiin osallistuminen edellyttää, että oppilaitoksella on THL:n kanssa solmittu maksuton RAI-koulutusallianssisopimus sekä riittävät resurssit ja suunnitelma RAI-kouluttajakoulutusten järjestämiseksi. Perehdytystilaisuudet toteutettiin etäyhteyksin ja niihin osallistui hankkeen aikana opetushenkilöstöä yhteensä 13 ammattikorkeakoulusta.

THL:n mallin mukaisia RAI-kouluttajakoulutuksia toteutettiin hankkeen aikana viidessä ammattikorkeakoulussa, joista valmistui yhteensä 77 RAI-kouluttajaa.

RAI-osaamisen tuki ammatillisten oppilaitosten henkilöstölle

THL on järjestänyt tammikuusta 2022 alkaen ammatillisten oppilaitosten henkilöstölle infotilaisuuksia. Niiden tavoite on ollut vahvistaa RAI-osaamista ammatillisten perustutkintojen opetuksessa. Hankkeen aikana järjestettiin neljä tilaisuutta, jotka suunnattiin sote-alan ammatillisessa perusopetuksessa opetussisällöistä vastaaville sekä opetustyössä toimiville henkilöille. Osallistujilta kerättiin ennakkokysymyksiä ja toiveita tilaisuuksien sisällöstä. Tilaisuuksissa kuultiin THL:n RAI-asiantuntijoiden, oppilaitosten edustajien sekä opetushallituksen edustajan puheenvuoroja.

Tilaisuuksissa käsiteltiin seuraavia aiheita:

- RAI-välineistön kansallinen käyttö iäkkäiden palveluissa
- Millainen on RAI-arvioinnin prosessi ja mitä on RAI-osaaminen
- Oppilaitosten RAI-osaamisen ja opetussisältöjen tilanne
- Oppilaitosten toimintamalleja RAI-osaamisen varmistamiseksi
- THL:n Näin otat RAI-tiedon haltuun -tukimateriaali opetushenkilöstölle
- THL:n tuki ja oppilaitosten omat toimenpiteet.

Tilaisuuksissa kävi ilmi, että opetushenkilöstöllä oli haasteita työssä tarvitsemansa RAI-osaamisen ja tiedon hankkimisessa. Hankkeessa laadittiin tukimateriaali, jonka

tavoitteena oli tukea ammatillisten perustutkintojen opetushenkilöstöä tiedon hankkimiseen sekä oman RAI-osaamisen kehittämiseen. Tilaisuuksista saatiin hyvää palautetta, jossa kiitettiin erityisesti konkreettisista esimerkeistä sekä RAI-välineistön ja RAI-arvioinnin toteuttamisen perusteiden läpikäymisestä. Tilaisuuksissa ja palautteissa nousi myös esiin opettajien RAI-osaamisen vaihtelevuus sekä oppilaitosten ja työelämätoimijoiden välisen yhteistyön merkitys.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkintojen uudistus

Opetushallitus aloitti sosiaali- ja terveysalan perustutkintojen perusteiden uudistustyön syksyllä 2021. Uudistuskohteena oli 31 tutkintokohtaista ammatillista tutkinnon osaa ja 8 osaamisalaa. Valmistelu toteutettiin avoimena prosessina. THL osallistui valmistelua koskeneisiin infotilaisuuksiin ja toimitti lausunnon sekä muutosehdotuksia tutkintojen perusteiden luonnokseen. Lausunnon laatiminen linkittyi tiiviisti hankkeen toimintaan RAI-osaamisen ja toisen asteen oppilaitosyhteistyön kehittämiseksi.

THL korosti lausunnossaan lähihoitajien merkittävää roolia RAI-arvioinnin tekemisessä ja toi esiin, että perehtyminen arviointiin ja osallistuminen arvioinnin tekemiseen on tärkeä osa opintoja. Arviointikokonaisuuden ymmärtämiseksi opiskelijan on tärkeää osallistua aktiivisesti RAI-arvioinnin tekemiseen kaikissa arviointiprosessin vaiheissa. Kun RAI-arviointiperiaatteiden omaksuminen sekä ymmärrys RAI-arvioinnin sisällöstä alkaa jo opinnoissa, on arviointien tekeminen tai siihen osallistuminen käytännön työssä nopeampaa ja tehokkaampaa. Lisäksi lähihoitajan työssä korostuu tarve osata hyödyntää arviointitietoa asiakastyössä. Lausunnossa tuotiin esiin myös toimintakyvyn arvioinnin merkitys osana sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työtä. Toimintakyvyn heikkenemiselle altistavien riskitekijöiden arvioimiseen on saatavilla ja suositellaan käytettäväksi luotettavia mittareita ja arviointivälineitä. Mittareiden valinnan ja käytön osaaminen tulee kuulua myös lähihoitajan opintoihin.

Tutkintojen perusteet valmistuivat joulukuussa 2023 ja ne astuvat voimaan 1.8.2024 (Opetushallitus 2023). RAI-osaaminen on kirjattu uudistetun tutkinnon ammattitaitovaatimukseen.

Lisälukemista ja työvälineitä verkossa

- [Tietoa THL:n tarjoamasta RAI-osaamisen tuesta \(thl.fi\)](https://thl.fi)
- [Tiedä ja toimi -kortti: RAI-osaamisen varmistaminen iäkkäiden palveluissa \(Julkari\)](#)
- [Posterit: Kansallinen RAI-osaaminen iäkkäiden palveluissa \(Julkari\)](#)

Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön

RAI-välineistön käyttö edellyttää yhtenäistä osaamista sekä työelämässä jo toimivilta että työelämään valmistuvilta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta. Kansallinen RAI-koulutusmalli luo pohjan yhtenäiselle RAI-osaamiselle iäkkäiden palveluissa. THL:n järjestämistä RAI-kouluttajakoulutuksista valmistui hankkeen aikana yhteensä lähes 400 RAI-kouluttajaa eri puolille Suomea. Heillä on valtuus ja pätevyys toteuttaa THL:n mallin mukaisia RAI-koulutuksia (THL RAI-koulutus®) omissa organisaatioissaan.

THL osallistui sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon ammattitaitovaatimusten uudistamiseen sekä tuki opetushenkilöstön RAI-osaamista. Ammattikorkeakoulujen opetustyön tueksi hankkeessa tuotettiin EQF:n tason 6 RAI-osaamistavoitteet. RAI-välineistö on monelle opettajalle uusi asia ja oppilaitosten valmiudet liittää RAI-osaaminen osaksi tutkinto-ohjelmia ja opetusta ovat vielä vaihtelevia.

Keskeiset nostot jatkoon

- THL:n RAI-kouluttajakoulutuksella vahvistetaan iäkkäiden palveluja järjestävien ja tuottavien organisaatioiden RAI-arviointiosaamista. THL jatkaa kansallisen RAI-koulutusmallin ylläpitämistä ja RAI-kouluttajakoulutusten järjestämistä.
- Palvelunjärjestäjien ja -tuottajien on tärkeää huolehtia, että RAI-kouluttajakoulutuksen suorittaneilla ammattilaisilla on mahdollisuus toteuttaa yhtenäisen mallin mukaisia RAI-koulutuksia (THL RAI-koulutus®) omassa organisaatiossaan.
- Uusissa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteissa on RAI-osaamiseen liittyviä sisältöjä ja ne tulevat käyttöön 1.8.2024 alkaen.
- Sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa tarvitaan vielä panostusta opetushenkilöstön RAI-osaamisen varmistamiseen ja RAI-osaamisvaatimusten huomioimiseen opetuksessa.
- Oppilaitosten ja työelämän välinen yhteistyö tukee vastavuoroisesti RAI-osaamisen kehittämistä ja ylläpitämistä.

5 Kansallinen RAI-välineistön käyttö vahvistaa iäkkäiden palvelujen tietopohjaa

RAI-välineistön käyttö iäkkään henkilön toimintakyvyn ja palvelutarpeiden arvioinnissa tuottaa yhdenmukaista tietoa asiakastyöhön. Sen lisäksi RAI-arviointien tiedoista muodostettavaa RAI-vertailutietoa käytetään paikallisesti, alueellisesti sekä kansallisesti palvelujen ja palvelujärjestelmän kehittämisessä.

RAI-välineistön kansallinen käyttö vahvistaa merkittävästi iäkkäiden palvelujen tietopohjaa. RAI-vertailutiedon luotettavuuden ja käytettävyyden kannalta on tärkeää, että RAI-arvioinnit toteutetaan oikein ja yhdenmukaisesti. Edellytyksenä ovat sekä osaaminen että järjestelmällinen toiminta RAI-välineistön ja RAI-tiedon käytössä.

THL ylläpitää Suomessa RAI-välineistöä kansainvälisen tutkijaverkosto interRAIn lisenssiehtojen mukaisesti. Välineistön jatkuvan ylläpidon lisäksi hankkeen aikana vahvistettiin kansallisen käytön ja yhtenäisen tietopohjan edellytyksiä. THL tuki siirtymää yhtenäisiin interRAI-välineisiin, julkaisi iäkkäiden palveluissa käytettävät välineet ruotsin kielellä sekä antoi suosituksia ja tukea RAI-välineistön yhdenmukaisen käytön edistämiseksi.

THL vahvisti RAI-tiedon käyttöä johtamisessa ja palvelujen laadun kehittämisessä julkaisemalla RAI-vertailutietoa ensimmäistä kertaa avoimesti Iäkkäiden säännöllisten palvelujen RAI-tietokannassa. RAI-tietoa hyödynnettiin myös entistä enemmän kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa iäkkäiden palvelujen ja palvelukokonaisuuksien suunnittelun edistämiseksi.

Yhtenäisten interRAI-välineiden käytön edistäminen

Kansainvälinen tutkijaverkosto InterRAI on päivittänyt RAI-välineistön rakennetta ja sisältöjä yhtenäistämällä eri käyttöympäristöihin suunnattuja RAI-välineitä hoidon ja palvelujen saumattomuuden ja asiakaslähtöisyyden edistämiseksi. Uudistetut välineet on nimetty interRAI-välineiksi, jotka ovat tunnistettavissa etuliitteestä ”inter”, esimerkiksi interRAI-HC ja interRAI-LTCF.

Kaikissa interRAI-välineissä on yhtenäiset ydinkysymykset. Niiden lisäksi kussakin välineessä on käyttöympäristön ja asiakasryhmän kannalta olennaisia täydentäviä kysymyksiä. Arvioinnista muodostuvat toimintakykyä kuvaavat mittarit ovat kaikissa interRAI-välineissä samansisältöisiä, mikä edesauttaa tiedon jatkuvuutta asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen. Yhtenäisyys edistää myös RAI-järjestelmästä saatavan tiedon käyttöä palveluja tuottavan organisaation johtamisessa ja kehittämisessä.

InterRAI-välineet ovat olleet Suomessa saatavilla vuodesta 2018 alkaen, mutta siirtymä uusiin välineisiin oli alkuun hidasta. THL antoi keväällä 2021 suosituksen interRAI-välineiden käyttöön siirtymiseksi ja aikaisempien välineiden versiopäivitykset lopetettiin syksyllä 2021. Näillä keinoin haluttiin varmistaa, että siirtymä ajantasaisiin ja yhtenäisiin välineisiin etenee samalla, kun RAI-välineistö laajenee kansalliseen käyttöön iäkkäiden palveluissa. Siirtymää yhtenäisiin välineisiin pyrittiin edistämään myös RAI-ohjelmistojen toimittajien kanssa tehtävän yhteistyön kautta.

THL tuki yhtenäiseen interRAI-välineiden käyttöön siirtymistä julkaisemalla syksyllä 2021 RAI-välineitä käyttäville organisaatioille muutosoppaan interRAI-välineiden käyttöönottoon. Muutosoppaassa kuvataan keskeisimmät interRAI-välineiden kysymysten, mittareiden ja herätteiden erot verrattuna aiemmin käytössä olleisiin RAI-välineisiin. Samassa yhteydessä THL:n RAI-verkkokoulun kurssit RAI-välineistö ja RAI-arviointi päivitettiin vastaamaan interRAI-välineistön sisältöjä.

THL järjesti aiemmista RAI-HC- ja RAI-LTC-välineistä vastaaviin interRAI-välineisiin siirtyvien yksiköiden RAI-vastaaville suunnattuja interRAI-muutosperehdytyksiä. Perehdytyksiä järjestettiin vuosien 2022 ja 2023 aikana etäyhteyksin yhteensä 18 kertaa ja niihin osallistui yhteensä noin 1000 henkilöä.

Vuonna 2020 interRAI-välineillä tehtyjen arviointien osuus kaikista kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon RAI-arvioinneista oli alle viisi prosenttia. Vuonna 2022 interRAI-välineillä tehtyjen arviointien osuus oli jo lähes 40 prosenttia ja vuoden 2023 alkupuoliskolla 74 prosenttia (ennakkotieto). THL:n arvion mukaan interRAI-välineistö on kattavasti käytössä viimeistään vuoden 2024 aikana.

Ruotsinkieliset RAI-välineet

Kansallinen RAI-arviointivälineistön käyttö edellyttää, että välineistö on saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. THL julkaisi kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon RAI-välineet interRAI-HC ja interRAI-LTCF ruotsiksi syksyllä 2022. Asiakas- ja palveluohjauksen RAI-välineiden interRAI-CA+HELSA© ja interRAI-CHA ruotsinnokset julkaistiin kesällä 2023.

Ruotsinkielisten RAI-välineiden käytön tueksi myös THL:n RAI-verkkokoulun kurssit RAI-välineistö (RAI-verktyget) ja RAI-arviointi (RAI-bedömning) julkaistiin ruotsiksi syksyllä 2022.

Ruotsinnoksen tarkistus- ja viimeistelytyön toteutuksessa yhteistyökumppanina toimi Folkhälsan Valfärd Ab. Pitkäaikaisen käyttökokemuksen omaavat RAI-välineistöä käyttäneet asiantuntijat tarkistivat tehdyn ruotsinnoksen kieliasun, minkä jälkeen hankkeessa viimeisteltiin aineisto julkaistavaksi.

Suosituksia RAI-välineistön yhtenäiseen käyttöön

RAI-arviointitiedon ja RAI-vertailutiedon parhaan mahdollisen käytön vuoksi on oleellista valita toimintaympäristön mukainen, oikea RAI-arviointiväline. Välineiden valintaa ja hyvinvointialueiden päätöksentekoa helpottamaan THL valmisti STM:n kanssa yhteistyössä suosituksen RAI-arviointivälineistön käyttöön iäkkäiden asiakasohjauksessa.

Keväällä 2022 julkaistun suosituksen mukaan RAI-välineen valinnassa on tärkeää huolehtia, että asiakkaiden palvelutarpeet arvioidaan yhdenmukaisesti, kokonaisvaltaisesti ja tarkoitukseen parhaiten sopivalla välineellä. Eri käyttötarkoituksiin ja kohderyhmille on saatavilla useita RAI-välineitä, joista asiakasohjaukseen suositellut kokonaisarvioinnin RAI-välineet olivat interRAI-CHA-väline täydennettynä tarvittaessa soveltuvilla lisäosilla sekä interRAI-CA-väline täydennettynä HELSA-lisäosalla. Suositusta päivitettiin keväällä 2023 täsmentämällä, että lain mukainen toiminta toteutuu silloin, kun RAI-arviointi toteutetaan kokonaisarviointina ja tehdään ennen päätöstä säännöllisten palvelujen myöntämisestä. (THL 2024c.)

Iäkkäiden asiakasohjausta koskevan suosituksen lisäksi THL uudisti ylläpitämänsä RAI-välineistöä kuvaavan verkkosivun syksyllä 2023. Uudistuksen tavoitteena oli selkeyttää RAI-välineiden valintaa ja käyttöä. Sivulla kuvattiin aiempaa täsmällisemmin, millaisiin käyttöympäristöihin ja arviointitilanteisiin eri RAI-välineet oli tarkoitettu ja mitä RAI-välineen valinnassa kannatti huomioida.

RAI-vertailutieto kansalliseen käyttöön

RAI-välineistön kansallinen käyttö vahvistaa RAI-vertailutiedon merkitystä, kun tietopohja kattaa vähitellen kaikki iäkkäiden säännölliset palvelut koko maassa. RAI-vertailutietoa hyödynnetään koko ajan enemmän organisaatioiden ja alueiden omassa kehittämistyössä.

Edistääkseen RAI-vertailutiedon avointa ja kansallista käyttöä THL julkaisi Iäkkäiden säännöllisten palvelujen RAI-tietokannan avoimesti jokaisen saataville keväällä 2022. Tietokannassa voi tarkastella iäkkäiden palvelunsaajien toimintakykyä ja palvelurakennetta 14 RAI-mittarin avulla, jotka kuvaavat esimerkiksi läheisavun saantia, arksuoriutumista ja kaatumisia. Tietoja ja niissä tapahtuneita muutoksia voi tarkastella ja vertailla alueittain, toimintayksiköittäin tai palvelutyypeittäin.

THL julkaisi RAI-tietoja ensimmäistä kertaa myös tilastoraportissa tammikuussa 2024. Iäkkäiden toimintakyky ja palvelutarpeet – RAI-vertailutiedot 2022-tilastoraportti kuvaa hyvinvointialueittain iäkkäiden toimintakykyä, osallisuutta ja hoidon laatua kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa asumispalvelussa. Tavoitteena on julkaista tilastoraportti jatkossa vuosittain.

RAI-vertailutietoihin pohjautuvia indikaattoreita sisältyi myös vuonna 2024 julkaistuun laatusuositukseen. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Hyvinvointialueyhtiö

Hyvil Oy ja Suomen Kuntaliitto julkaisivat helmikuussa 2024 laatusuosituksen aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027. Hallitusohjelman, vanhuspalvelulain ja sosiaalihuoltolain toimeenpanoa sekä niihin tehtyjä uudistuksia tukevan suosituksen tarkoituksena on tukea hyvinvointialueiden ja kuntien varautumista väestön ikääntymiseen. Laatusuosituksen seurantaindikaattoreissa oli monia RAI-indikaattoreita, joiden kuvaamiin ilmiöihin on mahdollisuus vaikuttaa hyvillä hoitokäytännöillä ja palvelujärjestelmää kehittämällä.

Laatua kuvaavat RAI-indikaattorit laatusuosituksessa ovat:

- Asiakkaan osallistuminen RAI- arviointiin
- Tahaton painon lasku
- Kova päivittäinen tai ajoittain sietämätön kipua
- Ei kuntoutusta, vaikka mahdollisuus kuntoutua
- Lääkehoidon kokonaisarviointi tehty viimeisen 6 kk aikana
- Painevaurio tai painehaava
- Päivittäinen liikkumisen rajoittaminen
- Kaatuminen 90 vrk aikana
- Päivystyskäynti 90 vrk aikana
- RAI-arvioitujen osuus palvelujensaajista.

THL julkaisee tulevaisuudessa laatusuosituksen RAI-indikaattoreita Sotkanetissä, jossa tiedot raportoidaan palvelutyypeittäin, alueittain ja koko Suomen tasolla.

Tietoa RAI-välineistöstä verkossa

- [Suositus RAI-arviointivälineistön käyttöön iäkkäiden asiakasohjauksessa \(thl.fi\)](#)
- [Tietoa RAI-välineistöstä \(thl.fi\)](#)

RAI-vertailutietoa johtamisen tueksi

- [Iäkkäiden säännöllisten palvelujen RAI-tietokanta](#)
- [Iäkkäiden toimintakyky ja palvelutarpeet – RAI-vertailutiedot 2022 \(Julkari\)](#)
- [Laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027 \(Valto\)](#)

Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön

RAI-välineistön kansallisesti yhdenmukainen käyttö on edellytys iäkkäiden palvelujen eheälle ja kattavalle tietopohjalle. Suomessa toteutettiin THL:n tukemana vuosien 2021–2023 aikana laajamittainen siirtymä vanhemmista välineversioista yhtenäisten interRAI-välineiden käyttöön. THL julkaisi iäkkäiden palveluissa käytettävät RAI-välineet sekä RAI-verkkokoulun sisältöjä saataville ruotsiksi. THL:n iäkkäiden säännöllisten palvelujen RAI-tietokanta sekä ensimmäinen RAI-tilastoraportti edistivät RAI-vertailutiedon käyttöä ja avointa saatavuutta.

RAI-välineiden valintaa ja yhtenäistä käyttöä tuettiin kuvaamalla eri RAI-välineiden käyttötarkoitukset sekä julkaisemalla suositus RAI-välineiden käytöstä asiakasohjauksessa. Asiakasohjauksessa RAI-välineiden valinnan ja käyttötavan vakiintuminen oli hankkeen aikana vielä kesken. Asiakasohjauksessa on käytössä kaksi eri RAI-välinettä: interRAI-CA+HELSA© ja interRAI-CHA. Osa palvelunjärjestäjistä käyttää asiakasohjauksen prosessissa myös osittaisarviointeja.

Keskeiset nostot jatkoon

- Epäyhtenäisyys välinevalinnoissa ja välineiden käyttötavoissa on haaste iäkkäiden yhdenvertaisuuden, kansallisen tietopohjan, tietojen vertailtavuuden ja valvonnan näkökulmasta.
- Asiakasohjauksen sekä omais- ja perhehoidon RAI-tiedon vertailtavuuden ja käytettävyyden parantamiseksi tarvitaan vielä kehittämistä sekä välineistön käytön yhtenäistämisen että vertailutietokantojen tietosisältöjen osalta.
- Yhtenäiset kansalliset suositukset auttavat alueita ja organisaatioita toimimaan yhdenmukaisesti.
- THL tukee ja neuvoo kansallisena toimijana ja RAI-välineistön alilisensoijana palvelunjärjestäjiä ja -tuottajia RAI-välineiden valinnassa ja käytössä.
- THL vahvistaa iäkkäiden palvelujen tietopohjaa tuottamalla jatkossakin RAI-vertailutietoa iäkkäiden palvelujen johtamiseen ja kehittämiseen.

6 Huolellinen käyttöönotto turvaa RAI-välineistön jatkuvan käytön

RAI-välineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana on ollut, että RAI-välineistön käyttöönotoissa on kyse laajamittaisesta uusien toimintamallien implementoinnista, joka ulottuu asiakastyöstä strategiseen johtamiseen saakka.

RAI-välineistön käyttöönottojen aikana on keskeistä luoda vahva pohja jatkuvalla RAI-välineistön käytölle ja RAI-tiedon järjestelmälliselle hyödyntämiselle. Tämän varmistamiseksi THL laati jo hankkeen suunnitteluvaiheessa kansallisen RAI-järjestelmän käyttöönottomallin palvelunjärjestäjälle ja palveluntuottajalle.

Käyttöönottomallin implementoinnin tarkoituksena on sovittaa RAI-välineistön käyttöönotossa ja käytössä tarvittavat toimintamallit organisaation rakenteisiin ja toimintakulttuuriin, jolloin niillä on edellytykset tulla omaksutuksi pysyväksi ja kiinteäksi osaksi toimintaa myös käyttöönottovaiheen jälkeen.

Kansallinen käyttöönottomalli RAI-välineistön käyttöönottojen tukena

THL laati RAI-järjestelmän käyttöönottomallin palvelunjärjestäjälle ja palveluntuottajalle järjestelmällisen käyttöönoton toteuttamiseksi. Vuonna 2020 Innokylässä julkaistua käyttöönottomallia päivitettiin hankkeen aikana kertyneiden kokemusten pohjalta. RAI-välineistön käyttöönotto on prosessi, joka vaatii yhteistä suunnittelua rakenteista, käytännöistä ja yhtenäisistä toimintatavoista. RAI-järjestelmän käyttöönottomalli auttaa organisaatioita suunnittelemaan ja toteuttamaan käyttöönottoja. Se ohjaa vaiheistamaan valmistelua ja toteutusta ja huomioimaan eri vaiheissa keskeisiä asioita käyttöönottojen onnistumiseksi.

Tavoitteena ei ole tarjota valmiita ratkaisuja kaikkien erilaisten organisaatioiden tarpeisiin, vaan jokainen RAI-välineistöä käyttöön ottava organisaatio hyödyntää mallia omassa käyttöönottoprosessissaan itselleen sopivalla tavalla. Käyttöönotossa voidaan joutua rakentamaan kokonaan uusia toimintatapoja, mutta voi myös riittää, että olemassa olevia toimintakäytäntöjä muokataan järjestelmällisen RAI-välineistön käytön varmistamiseksi. Mallia voidaan hyödyntää myös RAI-välineistön aiemmin käyttöön ottaneissa organisaatioissa esimerkiksi silloin, kun välineistön käyttöä on tarpeen laajentaa tai vahvistaa pohjaa sen jatkuvalla käytölle.

RAI-järjestelmän käyttöönottomallin implementoinnin pilotointi

THL:n RAI-järjestelmän käyttöönottomallin toimivuutta testattiin implementoinnin pilotointihankkeessa vuosina 2021–2022. Tavoitteena oli saada tietoa käyttöönottomallin eri vaiheiden toteuttamisen onnistumisista ja haasteista lähtökohdiltaan erilaisilla alueilla, kun samaan aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa valmisteltiin sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistä vastuun siirtämistä kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille.

THL pyysi pilotointiin mukaan Satakunnan ja Pohjois-Karjalan (Siun sote) alueet sekä Lapista kuntia, joissa RAI-välineistö ei vielä ollut käytössä. Pilotointiin osallistuneet kumppanit erosivat toiminnaltaan ja rakenteeltaan toisistaan. Siun sote toimi maakuntatasoisena sote-palvelunjärjestäjänä, Satakunta muodostui neljästä sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymästä ja kolmesta kunnasta. Lapista käyttöönottomallin implementoinnin pilotointiin osallistui yhdeksän kuntaa. Alueiden erilaisten lähtökohdientakia käyttöönotoissa tehtiin osin myös erilaisia ratkaisuja ja käyttöönottomallin pohjalta laadittiin kullakin alueella tarkempia suunnitelmia ja toimintamalleja. Siun sote ja Lappi kuvasivat omat käyttöönottonsa Innokylään, jossa ne liitettiin osaksi THL:n RAI-järjestelmän käyttöönotto -kokonaisuutta.

Pilottialueet tekivät käyttöönotoissaan tiivistä yhteistyötä keskenään ja hyödynsivät käyttöönottojen edetessä toistensa kokemuksia. THL tuki pilottialueita käyttöönoton eri vaiheiden suunnittelussa ja toteutuksessa sekä keskinäisessä yhteistyössä ja verkostoitumisessa.

Toimintamallit ja Tiedä ja toimi -kortti verkossa työn tueksi

- [THL:n RAI-järjestelmän käyttöönottomalli palvelunjärjestäjälle ja palveluntuottajalle \(Innokylä\)](#)
- [Siun soten RAI-arviointijärjestelmän käyttöönoton toimintamalli \(Innokylä\)](#)
- [RAI-arviointijärjestelmän käyttöönotto Lapin kunnissa \(Innokylä\)](#)
- [Tiedä ja toimi -kortti: Kansallinen toimintamalli RAI-järjestelmän käyttöönottoon \(Julkari\)](#)

Käyttöönottomallin vaiheet ja kokemuksia sen implementoinnin pilotoinnista

THL:n RAI-järjestelmän käyttöönottomallin noudattaminen askel kerrallaan mahdollistaa sujuvan ja onnistuneen RAI-välineistön käytön organisaatiossa. Käyttöönottomallin viisi vaihetta: organisoituminen, orientoituminen, RAI-osaamisen varmistaminen, RAI-arviointi ja arviointitiedon käyttö sekä RAI-vertailutiedon käyttö (Kuvio 8).

Kuvio 8. RAI-järjestelmän käyttöönottomallin vaiheet ja tavoitteet.

RAI-järjestelmän käyttöönotot toteutettiin pilotointiin osallistuvilla alueilla THL:n käyttöönottomallin ja sen vaiheiden mukaisesti. Pilotointi tuotti arvokkaita kokemuksia ja havaintoja, ja erityisesti vuorovaikutus ja tiedon jakaminen sekä osaamisen kehittäminen korostuivat RAI-välineistön käyttöönottoa edistävinä tekijöinä. Myös esihenkilöiden, RAI-vastaavien ja RAI-koordinaattoreiden tuen tärkeys olivat merkittävässä roolissa käyttöönoton toteuttamisessa sekä yhdenmukaisista RAI-arvioinneista ja RAI-tiedon käytöstä huolehtimisessa.

1. Organisoituminen

Organisointivaiheessa tehdään huolellinen ja realistinen RAI-järjestelmän käyttöönottosuunnitelma, joka sisältää muun muassa RAI-koulutussuunnitelman. Käyttöönottoprosessin vastuhenkilöt nimetään ja muodostetaan RAI-koordinaatioryhmä, joka vastaa käyttöönoton suunnittelusta ja sen toteutuksen toimeenpanosta. Organisoitumisvaiheeseen kuuluvat myös RAI-välineistön käytön edellyttämän RAI-alilissenssipimuksen solmiminen THL:n kanssa ja ohjelmistohankinnan valmistelu.

Käyttöönottoprosessin tärkeitä vastuurooleja:

- **RAI-koordinaatioryhmä** huolehtii yhteisistä linjauksista RAI-käyttöönotossa.
- **RAI-koordinaattori** seuraa ja huolehti käyttöönoton toimeenpanon edistymisestä.
- **Lähijohtajat** varmistavat RAI-toiminnan organisoimisen yksikössä.
- **RAI-kouluttajat ja yksiköiden RAI-vastaavat** toteuttavat RAI-arviointikoulutukset ja tukevat yksiköiden RAI-osaamisen kehittymistä työparina.

Pilottialueiden kokemuksia

- Pilottialueiden yhteiset tilaisuudet ja tapaamiset koettiin tärkeiksi organisoitumisen ja käyttöönottosuunnitelmien laatimisen tukena. Säännölliset tapaamiset ryhdyttivät alueiden omaa toimintaa ja toivat myönteistä aikataulupainetta käyttöönottojen eteenpäin viemiseksi. Käyttöönottoprosessin vaiheistukseen laadittu vuosikello tuki koordinaatioryhmien toimintaa.
- Käyttöönottoja oli tarpeen vaiheistaa. Pilottialueilla ohjelmistohankinnat ja käyttöönotot aloitettiin omasta palvelutuotannosta kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon osalta. Asiakasohjauksen ja yksityisten palveluntuottajien käyttöönottojen suunnittelun vuoro oli sen jälkeen.
- RAI-välineistön käyttöönotot toteutettiin ennen hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymistä. Asiakasohjauksessa käytettävän RAI-välineen valintaa vaikeutti osaltaan se, että päätös oli tehtävä ennen kuin alueelliset asiakas- ja palveluohjauksen prosessit oli suunniteltu. Asiakasohjaukseen tarkoitettujen RAI-välineiden sisältöjen vertailu sekä RAI-koordinaatioryhmien kokouksessa kuullut kokemuspuheenvuorot auttoivat valinnassa. Kaikilla alueilla valittiin asiakasohjaukseen portaittainen interRAI-CA+HELSA©-väline.
- RAI-välineistön käytössä tarvittavan ohjelmiston hankinnassa omasta organisaatiosta saatu tietotekniikan asiantuntijoiden tuki ja yhteistyö RAI-koordinaattoreiden kanssa koettiin tärkeäksi. Ohjelmistohankintaan ja ohjelmiston käyttöön saamiseen meni kauemmin aikaa kuin oli suunniteltu. Tähän vaikutti, että samaan aikaan moni muukin organisaatio oli ottamassa RAI-välineistöä käyttöön.

2. Orientoituminen

Orientoitumisvaiheessa tavoitteena on jakaa tietoa ja sitouttaa henkilöstöä RAI-välineistön käyttöönottoon. Infotilaisuuksissa RAI-koordinaatioryhmän ja henkilöstön välinen avoin dialogi edistää henkilöstön ymmärrystä RAI-välineistön käyttöönoton tavoitteista ja prosessista (Kuvio 9). Vertaiskäynnit tai tapaamiset RAI-välineistöä jo pidempään käyttäneiden organisaatioiden henkilöstön kanssa auttavat RAI-käyttöönottoa aloittavan organisaation luomaan oikeita toimintatapoja ja välttämään mahdollisten virheiden toistamisen.

Kuvio 9. Esimerkki RAI-järjestelmän käyttöönoton infotilaisuudesta.

Pilottialueiden kokemuksia

- Infotilaisuuksia järjestettiin käyttöönottojen vaiheistuksen mukaisesti alkuun kotihoitoon ja tehostetun palveluasumisen henkilöstölle sekä johtajille ja päättäjille. Myöhemmin infotilaisuuksia järjestettiin myös asiakasohjauksen henkilöstölle ja yksityisille palveluntuottajille.
- Organisaation yhteisten infotilaisuuksien ohella tunnistettiin tarve myös yksikkötasolle kohdentuvalle viestinnälle ja käytännön tuelle. Tehostetun viestinnän, yksiköiden sisäisten tilaisuuksien ja RAI-koordinaattoreiden jalkautumisen yksiköihin koettiin vaikuttaneen myönteisesti RAI-käyttöönottojen etenemiseen.

3. RAI-osaamisen varmistaminen

RAI-osaamisen varmistamisen vaiheessa organisaatio toteuttaa koulutussuunnitelman mukaiset RAI-koulutukset. RAI-kouluttajat ja yksiköiden RAI-vastaavat toimivat yhteistyössä RAI-osaamisen varmistamisessa: RAI-kouluttajat kouluttavat RAI-arvioinnin tekemiseen ja siitä saatavan tiedon hyödyntämiseen. RAI-vastaavat ovat työyhteisön lähitukena arviointien tekemisessä ja niistä saatavan tiedon hyödyntämisessä.

Esihenkilöillä on tärkeä rooli henkilöstön RAI-osaamisen varmistamisessa. Esihenkilö huolehtii, että työn suunnittelussa huomioidaan riittävät henkilöstö- ja aikaresurssit työntekijöiden RAI-koulutuksiin. RAI-kouluttajat ja RAI-vastaavat tarvitsevat myös aikaa omaan kouluttautumiseen ja työyhteisön tukemiseen. Esihenkilön ja RAI-vastaavan hyvä ja kiinteä yhteistyö on olennaista käyttöönoton onnistumiselle.

Nostoja osaamisen varmistamisen toteutuksesta pilottialueilla

- Osa pilottialueiden henkilöstöstä suoritti THL:n RAI-kouluttajakoulutuksen (ks. luku 6), josta he saivat valmiudet RAI-koulutusten toteuttamiseen muulle henkilöstölle. Yksikön RAI-vastaavien osaamista ja roolia yksikön RAI-osaamisessa tukivat heille järjestetyt työpajat.
- RAI-kouluttajien ja RAI-vastaavien osaamisen kehittymisen ja verkostoitumisen tueksi perustettiin alueelliset RAI-osaamisverkostot.
- Alueiden RAI-koulutussuunnitelmissa huomioitiin erilaisten ammattiryhmien ja RAI-tietoa eri tavoin hyödyntävien käyttäjäryhmien tarpeet. Esimerkiksi RAI-arviointeja tekevän ammattilaisen koulutuspolku ja RAI-tietoa kehittämisessä ja johtamisessa hyödyntävän ammattilaisen koulutuspolut rakentuivat eri tavoin.
- Alueiden RAI-koulutusmalleissa ja oppimispoluissa hyödynnettiin järjestelmällisesti THL:n RAI-verkkokoulua. Polkujen osana huomioitiin myös ohjelmistokoulutus.

4. RAI-arviointi ja arviointitiedon hyödyntämisen vaihe

RAI-arviointi ja arviointitiedon hyödyntämisen vaiheessa RAI-koulutusten sisällöt konkretisoituvat, kun RAI-arviointeja ryhdytään toteuttamaan osana asiakkaiden hoidon ja palvelun suunnittelua. RAI-osaaminen syventyy vähitellen työtä tekemällä ja työyhteisön tuella. Työntekijä kehittyy RAI-arviointeja tehdessään vähitellen aloittelijasta asiantuntijaksi, eli RAI-arvioinnin teknisestä toteuttajasta RAI-arviointitiedon monipuoliseksi hyödyntäjäksi.

Esihenkilöllä on tärkeä rooli myös RAI-arviointien tekemisen ja RAI-arviointitiedon hyödyntämisen vaiheessa. Työn suunnittelu, organisointi ja resursointi on oleellista, jotta arviointien toteuttaminen ja tiedon hyödyntäminen asiakkaiden palvelu- ja

hoitosuunnitelmien laatimisessa onnistuu. RAI-vastaavat ja RAI-kouluttajat ovat tärkeänä tukena RAI-arviointien toteuttamisessa.

Pilottialueiden kokemuksia

- Lähijohtajan on tärkeää aikatauluttaa ja kohdentaa resursseja RAI-arviointien tekemiselle ja RAI-arviointitiedon hyödyntämiselle.
- RAI-arviointitiedon hyödyntäminen edellyttää jatkuvaa oppimisen ylläpitämistä ja keskustelevaa vuorovaikutusta RAI-arvioinnin tekijöiden, RAI-vastaavien ja RAI-kouluttajien sekä esihenkilöiden välillä.
- RAI-arvioiteja ja hoitosuunnitelmia on tärkeää käydä läpi moniammatillisesti työyhteisössä ja keskustella arviointiin liittyvistä haasteista ja sitä edistävästä asiasta. Tämä osaltaan vaikuttaa siihen, että RAI-arviointitieto on luotettavaa ja sitä hyödynnetään asiakastyössä.
- RAI-vastaavien lähituki ja RAI-koordinaattoreiden jalkautuminen yksiköihin koettiin tärkeäksi RAI-arviointien toteuttamisen ja arviointitiedon hyödyntämisen tukemisessa.
- RAI-koordinaattorien perustamat matalan kynnyksen tukikanavat RAI-arvioinnin tekijöille arviointien toteutusta ja arviointitiedon hyödyntämistä. Etätyöalustojen käyttö oli tehokas tapa keskitetyn tuen tarjoamiseen alueilla.

5. RAI-vertailutiedon käyttö

RAI-vertailutiedon käytön vaiheessa vertailutietoa hyödynnetään tiedolla johtamisessa, kuten toiminnan tarkastelussa, päätöksenteossa ja omavalvonnassa. Asiakkaiden RAI-arvioinneista muodostetaan THL:ssä vertailutietoa, joka on yhteenvetoja ja keskiarvoja. RAI-vertailutiedosta ei ole tunnistettavissa yksittäisen henkilön tietoja.

Luotettavan vertailutiedon muodostuminen edellyttää kattavasti ja huolellisesti tehtyjä RAI-arvioiteja. RAI-vertailutiedon luotettavuus ja käytettävyys paranevat sitä mukaa, kun RAI-arviointiosaaminen ja arviointien toteuttaminen vakiintuu.

RAI-vertailutietoa käytettäessä on tärkeää arvioida, miten hyvin tieto kuvaa asiakaskunnan toimintakykyä ja yksikön toimintaa. RAI-vertailutiedon tarkastelu ja arviointi tällä tavoin yhdessä henkilöstön kanssa tukee RAI-osaamista ja vahvistaa sitoutumista arviointien huolelliseen ja järjestelmälliseen toteuttamiseen. RAI-vertailutiedon säännöllinen tarkastelu on hyvä liittää alusta alkaen osaksi toiminnan arvioinnin ja suunnittelun prosesseja.

Nostoja RAI-vertailutiedon käytöstä pilottialueilla

- Pilotointiin osallistuvien alueiden johtajia ja esihenkilöitä osallistui THL:n järjestämiin RAI-vertailutiedon koulutuksiin. Pilotoinnin aikana RAI-vertailutietoa ei voitu arviointien vähäisen määrän vuoksi tarkastella palvelunjärjestäjätasolla, mutta yksikkötasolla alustava tarkastelu oli mahdollista.
- Esihenkilöille järjestettiin palautetilaisuuksia, joissa opastettiin toiminnan tarkasteluun soveltuvien RAI-mittareiden ja laatuindikaattoreiden käyttöä. On tärkeää, että esihenkilö tarkastelee RAI-vertailutiedon avulla yksikön toimintaa ja keskustele henkilöstön kanssa tuloksista: Missä onnistuttiin ja missä on kehitettävää?
- Johtajien on tärkeää perehtyä RAI-järjestelmään ja sen tuottamaan tietoon. RAI-vertailutieto on olennainen tiedolla johtamisen väline, jota tulee hyödyntää laajasti koko organisaation toiminnan tarkastelussa ja resurssien kohdentamisessa.

Kansallinen käyttöönottojen tuki

THL:n tavoitteena oli tukea palvelunjärjestäjien ja palveluntuottajien toteuttamia RAI-välineistön käyttöönottoja tavalla, joka varmistaa kestävä pohjan RAI-välineistön jatkuvalla käytölle. Käyttöönottojen tuen pohjana hyödynnettiin kansallista RAI-järjestelmän käyttöönottomallia sekä sen implementoinnin pilotoinnissa kertyneitä kokemuksia. THL tarjosi tukea käyttöönottoihin RAI-neuvonnan kautta sekä hankkeen tilaisuuksissa (Kuvio 10).

Kuvio 10. THL:n tilaisuudet käyttöönottojen tueksi.

THL osallistui ja piti alustuksia palvelunjärjestäjien tilaisuuksissa, esimerkiksi yksityisille palveluntuottajille suunnatuissa infotilaisuuksissa sekä henkilöstölle ja sidosryhmille järjestetyissä seminaareissa. Muutamien alueiden kanssa järjestettiin myös palaverreja, joiden tavoitteena oli tukea alueiden käyttöönottosuunnitelmien laatimista sekä jakaa tietoa RAI-järjestelmän käyttöönottomallista ja THL:n tuesta käyttöönottoprosesseihin.

Osana kansallisten käyttöönottojen tukea THL huolehti myös RAI-välineistön käytön alilisensoinnista ja siihen liittyvistä prosesseista.

Kansalliset RAI käyttöön! -tilaisuudet

RAI käyttöön! -tilaisuuksien tavoitteena oli tarjota helposti saavutettavissa olevaa ja käytännönläheistä tukea RAI-välineistöä käyttöön ottaville organisaatioille. Tilaisuuksien kohderyhmänä olivat RAI-välineistön käyttöönottoa suunnittelevien ja toteuttavien organisaatioiden johtajat, lähijohtajat ja asiantuntijat. Osa tilaisuuksista kohdennettiin teeman mukaan myös RAI-välineistöä asiakastyössä käyttäville ammattilaisille. RAI käyttöön! -tilaisuudet järjestettiin etäyhteyksin ja ne olivat kaikille avoimia ja maksuttomia.

Tilaisuuksien sisällöt suunniteltiin kansallisen RAI-järjestelmän käyttöönottomallin vaiheita mukaillen. Kussakin tilaisuudessa käsiteltiin yhtä RAI-välineistön käyttöönottoon liittyvää teemaa. Alkuun tilaisuuksissa painottuivat käyttöönottomallin mukaisesti organisoitumiseen, orientoitumiseen ja osaamisen varmistamiseen liittyvät teemat. Hankkeen edetessä tilaisuuksissa käsiteltiin RAI-arviointitiedon käyttöä asiakastyössä ja RAI-vertailutiedon käyttöä tiedolla johtamisessa, RAI-toiminnan johtamista sekä RAI-tietoon liittyviä tietosuojakysymyksiä.

Tilaisuuksissa THL:n asiantuntija taustoitti teemaa käyttöönottomallin ja muiden THL:n tuottamien materiaalien pohjalta. Sen jälkeen kuultiin RAI-välineistön käyttäjän puheenvuoro samasta aiheesta. RAI-välineistön käyttäjien puheenvuorot syvensivät teemaa konkreettisilla esimerkeillä. Niissä jaettiin hyviksi havaittuja käytäntöjä sekä kokeneempien käyttäjien vinkkejä vastaan tulevien haasteiden ratkaisemiseksi.

RAI käyttöön! -tilaisuuksia järjestettiin vuosina 2021–2023 säännöllisesti 14 kertaa ja niihin ilmoittautui yli 2 600 ammattilaista. Tilaisuudet saivat osallistujilta myönteistä palautetta ja ne toimivat tehokkaina hyvien käytäntöjen jakamisen alustoina sekä tarjosivat mahdollisuuksia vertaiskokemusten jakamiseen ja kuulemiseen. Tilaisuudet madalsivat hankkeen arvion mukaan myös kynnystä yhteydenotoille THL:n RAI-neuvontaan sekä lisäsivät RAI-välineistöä käyttävien tahojen keskinäistä verkostoitumista. RAI käyttöön! -tilaisuuksia päätettiin jatkaa hankkeen jälkeen osana THL:n pysyvää RAI-toimintaa ja RAI-välineistön käyttäjille tarjoamaa tukea.

RAI käyttöön! -aluetilaisuudet

THL järjesti hankkeessa tehdyn RAI-arviointivälineistön käyttöönottoja koskevan tilannekartoituksen perusteella kolme RAI käyttöön! -aluetilaisuutta. Tilaisuuksien

avulla tarjottiin tukea niille alueille, joissa suunnitettiin tai toteutettiin parhaillaan laajamittaisia RAI-välineistön käyttöönottoja. RAI käyttöön! -aluetilaisuudet suunniteltiin ja toteutettiin alkuvuoden 2022 aikana yhteistyössä Varsinais-Suomen, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden valmisteluorganisaatioiden kanssa. Tilaisuuksien valmisteluun osallistui myös THL:n Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden keskus -ohjelman aluekoordinaattoreita.

Alueelliset RAI käyttöön! -tilaisuudet olivat koko päivän mittaisia ja sisälsivät THL:n ja alueen omia puheenvuoroja sekä työpajatyöskentelyä. Alueet saivat käyttöönsä tilaisuuksien esitysmateriaalit ja työpajatyöskentelyjen tuotokset. Palautteiden perusteella osallistujat kokivat tilaisuudet hyödyllisiksi. THL ei seurannut, miten alueiden käyttöönotoissa hyödynnettiin myöhemmin tilaisuuksien antia ja materiaaleja.

RAI-koordinaattoreiden aamukahvit

RAI-järjestelmän käyttöönottomallin implementoinnin pilotointiin osallistuneiden alueiden RAI-koordinaattorit kokoontuivat säännöllisesti etäyhteyksin toteutettujen vapaamuotoisten aamukahvien äärelle keskustelemaan etenemisestä, haasteista ja ratkaisuksista. Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyessä THL kutsui RAI-koordinaattoreiden aamukahvitilaisuuksiin kaikkien palvelunjärjestäjien RAI-koordinaattorit tai vastaavissa rooleissa toimivat asiantuntijat.

Aamukahvitapaamisten tavoitteena oli hyvien käytäntöjen jakaminen, ongelmien yhdessä pohtiminen, vertaistuen mahdollistaminen sekä RAI-koordinaattoreiden keskinäisen verkostoitumisen edistäminen. Toiminnan koordinoivastuu oli THL:llä, mutta tilaisuuksien aiheet valittiin osallistujien toiveiden mukaan ja RAI-koordinaattorit valmistelivat ja toteuttivat teemojen mukaiset alustukset pohjustamaan yhteistä keskustelua. Niissä tilaisuuksissa, joihin ei ollut sovittu etukäteen valmista teemaa ja alustusta, käytiin vapaamuotoisesti läpi alueiden kuulumisia ja ajankohtaisia asioita. Aamukahvitapaamisia järjestettiin kesäaikaa lukuun ottamatta kolmen viikon välein.

RAI-koordinaattoreiden aamukahvitapaamisille oli selvästi tarvetta ja ne koettiin hyödyllisiksi. Osallistujia oli kaikilta hyvinvointialueilta ja suurin osa kävi aamukahveilla säännöllisesti. Palautteiden ja kokemusten perusteella RAI-koordinaattoreiden aamukahvitilaisuuksia päätettiin jatkaa osana THL:n pysyvää RAI-asiantuntijatoimintaa ja RAI-välineistön käyttäjille tarjoamaa tukea.

Ohjaus ja neuvonta

THL tarjosi hankkeen ajan ohjausta ja neuvontaa RAI-välineistön käyttöönottoja suunnitteleville ja toteuttaville organisaatioille. RAI-neuvonnan kautta annetun tuen lisäksi hanke järjesti tarpeen mukaan Teams-tapaamisia palvelunjärjestäjien RAI-koordinaattoreiden tai RAI-koordinaatiosta vastaavien toimijoiden kanssa. Ohjauksessa ja neuvonnassa hyödynnettiin RAI-järjestelmän käyttöönottomallia ja sen implementoinnin pilotoinnista saatuja kokemuksia. THL tuki palvelunjärjestäjiä ja -tuottajia myös keskinäiseen verkostoitumiseen ja yhteistyöhön.

RAI-välineistön alilisensointi ja sopimushallinta

RAI-arviointivälineistön lisenssioikeudet omistaa kansainvälinen interRAI-tutkijaorganisaatio. THL toimii Suomessa välineistön alilisensoijana. Jokaisen RAI-välineistöä käyttävän organisaation on solmittava THL:n kanssa maksuton RAI-alilissenssipimus, jossa sovitaan välineistön käytön ehdoista. Hankkeen tavoitteena oli varmistaa, että välineistön alilisensointi toteutuu asianmukaisesti ja sujuvasti.

Organisaatioille tarjottiin hankkeen aikana tukea RAI-alilissenssipimusten tekemiseen RAI-neuvonnan kautta, eli sähköpostitse ja puhelimitse. Lisäksi RAI-välineistön alilisensointiin liittyviä kysymyksiä, ohjeistuksia ja käytäntöjä käsiteltiin hankkeen tilaisuuksissa. RAI-alilissenssipimusten käsittelyä kehitettiin sujuvammaksi ja sopimusprosessissa siirryttiin sähköiseen menettelyyn.

Hankkeen aikana toteutuneen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirto uusille hyvinvointialueille edellytti myös RAI-alilissenssipimusten vastuiden siirtoa koskevaa arviointia, suunnittelua ja sopimuskumppanien ohjeistamista. RAI-alilissenssipimusten sisältöön kohdentui myös päivitystarpeita, esimerkiksi THL:n annettua määräyksen RAI-arviointitietoja koskevasta velvoittavasta tiedonsiirrosta. THL päivitti RAI-alilissenssipimusten sisällön vuoden 2022 aikana vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja lainsäädäntöä. Samassa yhteydessä kuntia ja kuntayhtymiä sekä palvelunjärjestäjinä aloittavia hyvinvointialueita ohjeistettiin sopimussiiroja koskien. Sopimussisältöjä koskevien muutosten vuoksi vanhoja kuntien sopimuksia ei siirretty hyvinvointialueille, vaan hyvinvointialueet tekivät RAI-alilissenssipimukset suoraan omiin nimiinsä 1.1.2023 alkaen.

Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön

RAI-välineistön käyttöönottojen aikana luodaan pohja onnistuneelle RAI-toiminnalle. THL:n kansallinen RAI-järjestelmän käyttöönottomalli tuki hankkeen aikana palvelunjärjestäjien ja palveluntuottajien RAI-välineistön järjestelmällistä käyttöönottoa. Mallin implementointia pilotoitiin THL:n tuella kolmella RAI-välineistön laajamittaista käyttöä aloittavalla alueella. Saatuja kokemuksia hyödynnettiin hankkeen tarjoaman tuen suunnittelussa ja toteutuksessa.

THL tarjosi tukea käyttöönottomallin vaiheiden implementointiin myös RAI käyttöön! -tilaisuuksissa. Lisäksi THL aloitti palvelunjärjestäjien RAI-koordinaattoreille suunnatut Teams-aamukahvit. Niiden tavoite oli hyvien käytäntöjen jakaminen, ongelmien yhdessä pohtiminen sekä vertaistuen ja koordinaattoreiden keskinäisen verkostoitumisen edistäminen.

Keskeiset nostot jatkoon

- Palvelunjärjestäjien ja -tuottajien on tärkeää varmistaa, että RAI-arviointitieto tulee aktiiviseen käyttöön iäkkäiden palvelujen suunnittelussa ja seurannassa ja että RAI-vertailutietoa käytetään järjestelmällisesti tiedolla johtamisessa.
- Luotettava vertailutieto edellyttää kattavasti ja huolellisesti tehtyjä RAI-arviointiteja. RAI-vertailutiedon luotettavuus ja käytettävyys paranevat sitä mukaa, kun RAI-arviointiosaaminen ja arviointien toteuttaminen vakiintuu.
- RAI-tietoa kannattaa tarkastella säännöllisesti yhdessä henkilöstön kanssa. Ymmärrys RAI-arviointien vaikutuksesta yksikön toiminnan tarkastelussa ja organisaation johtamisessa käytettävään tietoon tukee laadukkaiden RAI-arviointien tekemistä.
- RAI käyttöön! -tilaisuudet ja RAI-koordinaattoreiden aamukahvit osoittautuivat tehokkaaksi tavaksi vahvistaa yhteistä ymmärrystä RAI-välineistön käytön periaatteista. THL jatkaa niiden järjestämistä.

7 Miten kansallinen RAI-välineistön käyttö on edennyt iäkkäiden palveluissa?

RAI-välineistön käytön kehitys RAI-vertailutiedon valossa

RAI-välineistön käyttöä koskeva velvoite lisättiin vanhuspalvelulakiin syksyllä 2020. Siirtymäaika RAI-välineistön käyttöön jatkui maaliskuun 2023 loppuun saakka. THL:n RAI-vertailutiedot kuvaavat välineistön käytön kehitystä vuosien 2019–2022 aikana. Kehitystä voi seurata jatkossa THL:n RAI-vertailutietokantojen, vuosittaisen tilastoraportin ja Sotkanet-tilastopalvelun kautta.

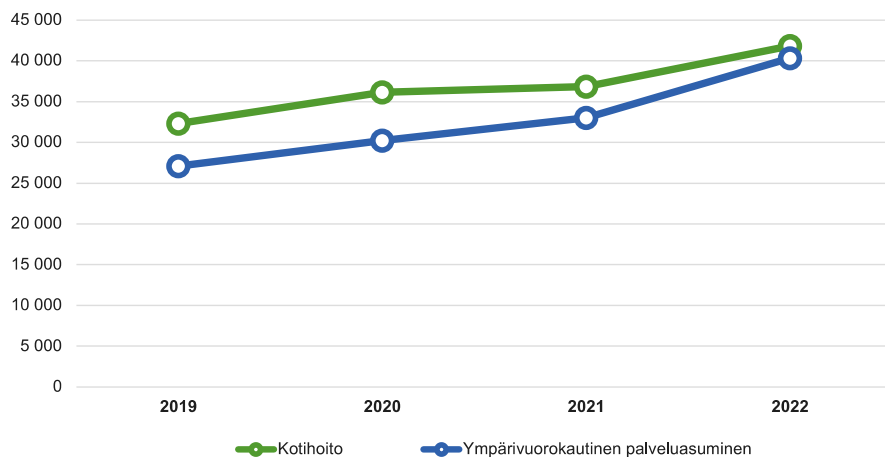
RAI-välineistön käyttö palvelutyypeittäin 2019–2022

THL:n RAI-vertailutietojen mukaan RAI-arvioitujen iäkkäiden asiakkaiden määrät ovat olleet vuosina 2020–2022 suurimmat kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa (Taulukko 3). Kotihoidossa RAI-arvioitujen asiakkaiden määrän kehitys on ollut suhteessa vähäisempää kuin ympärivuorokautisessa palveluasumisessa (Kuvio 11). Muissa palvelutyypeissä arvioitujen asiakkaiden määrät ovat eri suuruusluokkaa, mikä selittyy eri palvelutyyppien asiakasmäärien eroilla.

Arvioitujen asiakkaiden määrien perusteella vaikuttaa siltä, että omaishoidon tuessa ja perhehoidossa RAI-välineistön käytön lisääntyminen on jäänyt vielä vähäiseksi. Osa arvioinneista on kuitenkin voinut toteutua myös jonkin muun palvelutyyppin arviointina erityisesti silloin, kun asiakkaalla on omais- tai perhehoidon ohella käytössä jokin muu säännöllinen sosiaalipalvelu, tavallisesti kotihoito.

Taulukko 3. Koko maa, RAI-arvioitujen asiakkaiden määrä (75 vuotta täyttäneet asiakkaat) palvelutyypeittäin vuosina 2019–2022. Lähde: THL:n RAI-järjestäjätietokanta, tiedot päivitetty 12.12.2023.

Palvelutyyppi	2019	2020	2021	2022
Pitkäaikainen palvelu				
Kotihoito	32 316	36 145	36 834	41 811
Ympäri vuorokautinen palveluasuminen	27 072	30 209	33 007	40 358
Tavallinen palveluasuminen	1 744	2 158	2 291	3 063
Omaishoidon tuki	574	521	662	611
Perhehoito	12	-	6	5
Kertaluonteinen palvelu				
Palvelutarpeen arviointi	10 701	10 440	12 200	11 658

Lähde: THL:n RAI-järjestäjätietokanta, tiedot päivitetty 12.12.2023

Kuvio 11. RAI-arvioitujen 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden määrä kotihoitossa ja ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa 2019–2022.

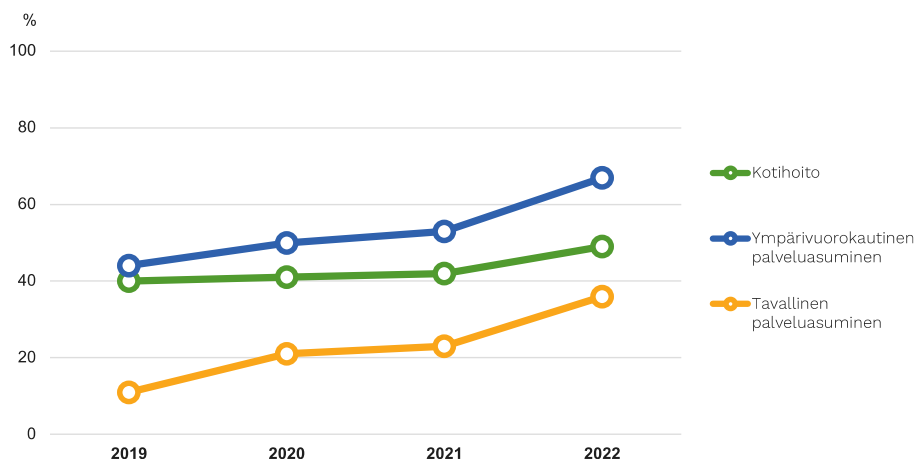
RAI-arviointipeittävyys, eli RAI-arvioitujen osuus 75 vuotta täyttäneistä palvelunsaajista, oli iäkkäiden säännöllisissä sosiaalipalveluissa vuonna 2020 koko maassa 44 prosenttia. Vuonna 2022 peittävyys oli kasvanut 54 prosenttiin.

RAI-välineistön käyttö on vahvistunut iäkkäiden säännöllisissä sosiaalipalveluissa jo vanhuspalvelulain valmistelun aikana, eli vuosina 2019–2020. Merkittävin muutos on kuitenkin ajoittunut vuosien 2021 ja 2022 välille. (Taulukko 4)

Taulukko 4. RAI-arvioitujen osuus 75 vuotta täyttäneistä palvelunsaajista iäkkäiden säännöllisissä sosiaalipalveluissa vuosina 2019–2022. Lähde: THL:n RAI-järjestäjätietokanta, tiedot päivitetty 12.12.2023.

RAI-arvioitujen osuus 75 vuotta täyttäneistä palvelunsaajista, %	2019	2020	2021	2022
Kaikki palvelutyypit yhteensä	40	44	45	54
Kotihoito	40	41	42	49
Ympäri vuorokautinen palveluasuminen	44	50	53	67
Tavallinen palveluasuminen	11	21	23	36

Eniten RAI-arviointipeittävydet ovat kasvaneet tavallisessa palveluasumisessa ja vähiten kotihoidossa (Kuvio 12). Tavallinen palveluasuminen on asiakasmäärältään merkittävästi muita palvelutyyppejä pienempi, jolloin peittävyden kasvu on ollut suhteellisesti helpompaa saavuttaa kuin suuren asiakasmäärän palvelutyypeissä.

Lähde: THL:n RAI-järjestäjätietokanta, tiedot päivitetty 12.12.2023

Kuvio 12. RAI-arvioitujen osuus 75 vuotta täyttäneistä palvelunsaajista iäkkäiden säännöllisissä sosiaalipalveluissa 2019–2022.

RAI-arviointipeittävyiden kehitys alueittain 2019–2022

RAI-arviointipeittävyksissä oli ennen vanhuspalvelulakiin tehtyä muutosta merkittäviä alueellisia eroja. Pitkäaikaisen palvelun palvelutyyppejä (säännöllinen kotihoito, tavallinen palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen ja vanhainkotihoito) yhdessä tarkasteltaessa peittävydet jäivät alhaisimmillaan alle 5 prosenttiin, kun parhailla alueilla päästiin 65 prosenttiin. Vuoden 2022 RAI-vertailutiedoissa erot olivat kaventuneet selvästi: vaihtelua oli hieman alle 20 prosentista parhaimmillaan 71 prosentin peittävyteen.

Alueellisen tarkastelun perusteella näyttää siltä, että osa alueista on ennakoitua tulevaa lakimuutosta ja lisännyt RAI-välineistön käyttöä iäkkäiden palveluissa etupainotteisesti vuosina 2019–2020. Suurimmalla osalla alueista merkittävin kasvu on kuitenkin ajoittunut lain siirtymäajalle, eli vuosille 2020–2022. Siirtymäaika jatkui vuoden 2023 alkupuolelle asti, joten sitä edeltävällä ajanjaksolla on oleellista tarkastella peittävyiden kehityksen suuntaa ja suuruutta. Vuoden 2023 RAI-arviointipeittävyystiedot valmistuvat vasta raportin julkaisemisen jälkeen, joten tältä osin kansallisen käyttöönoton etenemisen seuranta jää hankkeen osalta puutteelliseksi.

Alueet, joilla RAI-välineistö ei ole ollut käytössä ennen lakimuutosta, ovat alkaneet toteuttaa RAI-arviointeja järjestelmällisesti vasta vuonna 2022. Muilla alueilla muutos on toteutunut tasaisemmin siirtymäaikana. Yksittäisillä alueilla RAI-välineistön käytössä ei ole tapahtunut siirtymäaikana juuri lainkaan muutoksia tai arvioitujen asiakkaiden määrät ja arviointipeittävydet ovat jopa laskeneet. Muutamilla alueilla peittävyksissä on tapahtunut tilapäinen notkahdus vuodesta 2020 vuoteen 2021, mutta sen jälkeen peittävydet ovat nousseet aiempaa korkeammalle. (Taulukko 5) Peittävyksien tilapäistä notkahdusta voi selittää esimerkiksi alueella toteutettu laajamittainen siirtymä interRAI-välineiden käyttöön.

Taulukko 5. RAI-arvioitujen määrä ja osuus 75 vuotta täyttäneistä pitkäaikaisen palvelujen palvelunsaajista alueittain 2019–2022. Lähde: THL:n RAI-järjestäjätietokanta 12.12.2023. *Tieto on liian epävarma esitettäväksi.

Alue	RAI-arvioidut 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, lkm				RAI-arvioitujen osuus 75 vuotta täyttäneistä palvelunsaajista, %			
	Vuosi	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021
Koko maa	77 768	84 596	89 708	102 187	40	44	45	54
Ahvenanmaa	266	263	263	221	*	*	*	*
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	2 468	2 592	2 599	2 641	54	52	58	54
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	580	896	1 137	2 581	7	12	17	41
Etelä-Savon hyvinvointialue	1 526	2 841	3 366	3 558	20	37	45	47
Helsingin kaupunki	9 388	9 688	9 328	9 863	61	64	58	64
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	1 586	1 658	1 862	2 157	43	52	49	63
Kainuun hyvinvointialue	2 141	1 961	1 933	2 087	49	48	48	52
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	3 455	4 677	4 854	5 289	47	58	58	65
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	1 875	1 764	1 732	1 646	47	50	45	47
Keski-Suomen hyvinvointialue	3 061	3 278	3 288	4 951	39	40	38	57

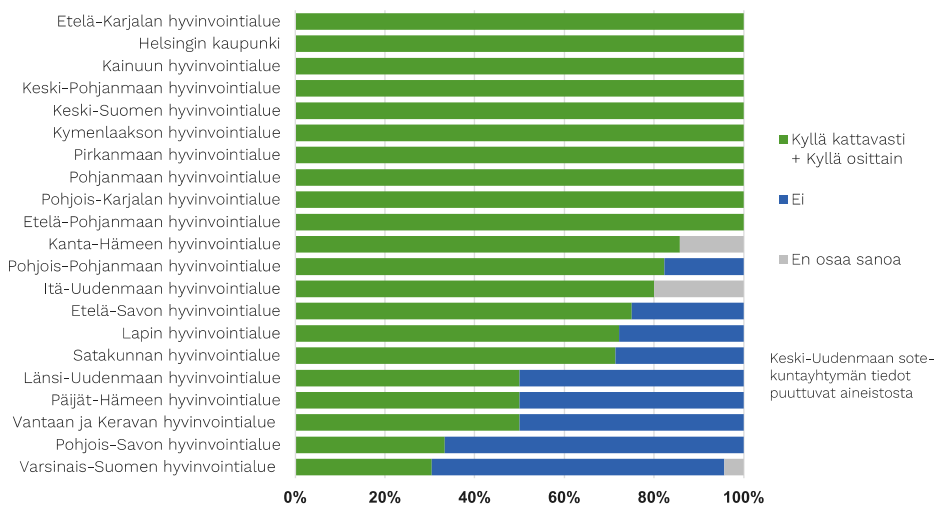
7 Miten kansallinen RAI-välineistön käyttö on edennyt iäkkäiden palveluissa?

Alue	RAI-arvioidut 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, lkm				RAI-arvoitujen osuus 75 vuotta täyttäneistä palvelunsaajista, %			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue	1 970	2 048	2 149	2 201	39	42	44	44
Kymenlaakson hyvinvointialue	5 290	5 429	5 435	5 189	69	71	62	66
Lapin hyvinvointialue	2 393	2 534	2 900	4 110	34	33	37	52
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue	5 888	5 877	6 462	6 173	46	40	45	51
Pirkanmaan hyvinvointialue	8 563	8 932	9 477	10 800	54	60	63	71
Pohjanmaan hyvinvointialue	4 418	4 449	4 569	4 313	57	59	60	60
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	57	70	57	2 113	1	1	1	40
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	8 060	9 173	9 978	8 859	52	58	59	60
Pohjois-Savon hyvinvointialue	554	528	849	3 608	5	4	9	39
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	3 712	4 132	4 335	4 412	62	65	65	67
Satakunnan hyvinvointialue	120	180	202	1 559	1	2	2	19
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	3 085	3 371	3 358	3 758	42	51	55	60
Varsinais-Suomen hyvinvointialue	7 307	8 247	9 569	10 086	38	45	49	51

Palvelunjärjestäjien arvio RAI-välineistön käytöstä 2022

THL selvitti syksyllä 2022 Vanhuspalvelujen tila -seurannan järjestäjäkyselyssä palvelunjärjestäjinä toimineilta kunnilta ja kuntayhtymiltä, kuinka kattavasti RAI-välineistö oli käytössä niiden järjestämissä iäkkäiden palveluissa. Lähes 60 prosenttia ilmoitti, että RAI-välineistö oli käytössä kattavasti ympärivuorokautisessa hoivassa ja kotihoidossa. Asiakas- ja palveluohjauksessa ja omaishoidossa RAI-välineistö oli kattavasti käytössä 40 prosentilla, mutta perhehoidossa vain 25 prosentilla kunnista ja kuntayhtymistä. Hyvinvointialuetasoisessa tarkastelussa käyttö ilmoitettiin koko alueen osalta kattavaksi ympärivuorokautisessa hoivassa ja kotihoidossa kahdeksalla ja omaishoidossa viidellä alueella. (Kauppinen ym. 2023.)

RAI-välineistön käyttövelvoite koskee myös ennen säännöllisten palvelujen myöntämistä tehtävää palvelutarpeen arviointia. Syksyn 2022 kyselyssä palvelunjärjestäjinä toimivista kunnista ja kuntayhtymistä 40 prosenttia ilmoitti, että RAI-välineistö on niissä asiakas- ja palveluohjauksessa käytössä kattavasti (Kauppinen ym. 2023). Hyvinvointialueittain tarkasteltuna RAI-välineistön raportointiin olevan iäkkäiden asiakas- ja palveluohjauksessa käytössä kattavasti vain neljällä alueella ja kattavasti tai osittain kymmenellä alueella. Käyttö oli tyypillisesti vaihtelevaa, eli osa alueen palvelunjärjestäjistä käytti RAI-välineistöä iäkkäiden asiakas- ja palveluohjauksessa kattavasti, osa osittain. Yhdeksällä alueella oli palvelunjärjestäjiä, jotka eivät käyttäneet RAI-välineistöä asiakas- ja palveluohjauksessa lainkaan. (Kuvio 13, Taulukko 6).

Lähde: THL:n Vanhuspalvelujen tila -seurannan järjestäjäkysely 2022

Kuvio 13. Palvelunjärjestäjien ilmoittama RAI-arviointivälineistön käyttö iäkkäiden asiakas- ja palveluohjauksessa syksyllä 2022.

Taulukko 6. Palvelunjärjestäjien ilmoittama RAI-välineistön käyttö iäkkäiden asiakas- ja palveluohjauksessa syksyllä 2022, prosenttiosuus alueella toimineista palvelunjärjestäjistä. Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän tiedot puuttuvat aineistosta. Lähde: THL:n Vanhuspalvelujen tila -seurannan järjestäjäkysely 2022.

RAI-välineistön käyttö iäkkäiden asiakas- ja palveluohjauksessa alueella, %	Kyllä, kattavasti	Kyllä, osittain	Ei	En osaa sanoa
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	100	0	0	0
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	67	33	0	0
Etelä-Savon hyvinvointialue	75	0	25	0
Helsingin kaupunki	100	0	0	0
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	60	20	0	20
Kainuun hyvinvointialue	0	100	0	0
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	71	14	0	14
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	100	0	0	0
Keski-Suomen hyvinvointialue	50	50	0	0
Kymenlaakson hyvinvointialue	100	0	0	0
Lapin hyvinvointialue	39	33	28	0
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue	25	25	50	0
Pirkanmaan hyvinvointialue	58	42	0	0
Pohjanmaan hyvinvointialue	50	50	0	0
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue	0	100	0	0
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	47	35	18	0
Pohjois-Savon hyvinvointialue	33	0	67	0
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	50	0	50	0
Satakunnan hyvinvointialue	0	71	29	0
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue	50	0	50	0
Varsinais-Suomen hyvinvointialue	22	9	65	4

Keskeiset nostot ja eväitä jatkotyöhön

Vanhuspalvelulain siirtymäajalla RAI-välineistön käytössä ja RAI-arviointipeittävyyksissä on ollut suuria alueellisia eroja. Osa alueista on käyttänyt RAI-välineistöä jo pitkään, osa vaikuttaa ennakoineen vanhuspalvelulain voimaan tuloa ja osa lähti liikkeelle vasta lain vahvistamisen jälkeen. THL:n tarjoama tuki oli kaikkien toimijoiden saatavilla käyttööntovaiheesta riippumatta. Hankkeen toimia suunnattiin vahvimmin niille toimijoille, jotka käynnistivät RAI-välineistön laajamittaisemman käyttöönoton vasta lakimuutoksen kynnyksellä tai sen vahvistamisen jälkeen.

THL seurasi RAI-välineistön käyttööntojen etenemistä takautuvasti saatavilla olleiden RAI-peittävyystietojen ja vanhuspalvelulain toimeenpanon seurantakyselyjen pohjalta. Vuoden 2023 RAI-vertailutiedot valmistuvat loppuraportin julkaisun jälkeen.

Keskeiset nostot jatkokon

- Hyvinvointialueiden on tärkeää varmistaa, että RAI-arvioinnit toteutetaan järjestelmällisesti kaikissa vanhuspalvelulain tarkoittamissa säännöllisissä sosiaalipalveluissa sekä ikääntyneiden asiakasohjauksessa.
- THL seuraa ja raportoi RAI-arviointipeittävyttä vuosittain jälkikäteen. Tiedot raportoidaan jatkossa myös Sotkanet-tilastopalvelussa osana laatusuosituksen laakisäätöiset palvelut -indikaattorikonaisuutta.
- Seurannassa on kiinnitettävä huomiota erityisesti kotihoidon RAI-arviointipeittävyiden kehitykseen sekä RAI-välineistön käytön alueellisiin eroihin.
- RAI-välineistön käytön kehitystä on tärkeää seurata hyödyntäen myös muita tietolähteitä, kuten vanhuspalvelulain toimeenpanon seurantaa.
- RAI-välineistön käytön seurannan tietopohja vaatii omais- ja perhehoidon osalta jatkokehittämistä.

Osa III – Pohdinta

”On todella tärkeää, että esihenkilö suunnittelee yhdessä hoitajien kanssa, miten ja missä kohtaa tehdään RAI-arvioinnit – ja se myös suunnitellaan työvuorolistaan.”

– THL:n RAI-kouluttajakoulutuksen osallistuja

8 Kansallinen käyttöönotto toimintaympäristön muutosten keskellä

RAI-välineistön kansallinen käyttöönotto osui ajallisesti toimintaympäristöä poikkeuksellisen paljon muokanneiden murrosten ja tapahtumien keskelle. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki hyväksyttiin kesäkuussa 2021 ja 1.1.2023 sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistehtävät ja palvelut siirtyivät uusille palvelunjärjestäjille: 21 hyvinvointialueelle sekä Helsingin kaupungille ja HUS:lle.

Hyvinvointialueiden toiminnan valmistelu eteni väliaikaisten valmisteluelinten johdolla talven 2022 aluevaaleihin saakka. Viranhaltijatoiminnan organisoituminen ja vastuuhenkilöiden rekrytoinnit toteutuivat vasta vuoden 2022 loppupuolella. RAI-välineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki käynnistyi siten keväällä 2021 aivan erilaisessa Suomessa ja erilaisten yhteistyöedellytysten keskellä, kuin missä RAI-välineistön käyttöönottoa koskenut siirtymäaika päättyi maaliskuussa 2023.

RAI-välineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hankkeen käynnistyessä iäkkäiden palvelujen järjestäjien roolissa lain toimeenpanosta vastaavien toimijoiden määrä oli mittava. Kuntien ja sote-kuntayhtymien aikana yksilöllisiin tarpeisiin räätälöidyn tuen tarjoaminen kaikille ei ollut mahdollista. Hyvinvointialueiden myötä tilanne muuttui, kun palvelunjärjestäjien määrä väheni ja koko kasvoi merkittävästi.

Hyvinvointialueiden organisoitumisen ja toiminnan yhtenäistämisen keskeneräisyys aiheuttivat haasteita RAI-välineistön käyttöönotoille. Hyvinvointialueiden käynnistymisvaiheeseen liittyneet roolien ja vastuiden muutokset näyttäytyivät paikoin sekä organisaatioiden sisäisen että ulkoisen yhteistyön koordinoimattomuutena. Hankkeen näkökulmasta tämä vaikeutti kauttaaltaan käyttöönottojen tukemista ja alueiden mahdollisuuksia hyödyntää tarjolla ollutta tukea parhaalla mahdollisella tavalla.

RAI-välineistön käyttöönottojen ajoittuminen hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisen vaiheeseen oli sekä haaste että mahdollisuus toiminnan yhtenäistämisen kannalta. Hyvinvointialueiden valmistelun ja niiden toiminnan käynnistämisen yhteydessä iäkkäiden henkilöiden säännöllisiin palveluihin ohjaamista, palvelujen myöntämisperusteita ja palvelujen toteutukseen liittyviä toimintamalleja oli joka tapauksessa arvioitava uudelleen ja yhtenäistettävä.

RAI-välineistön käyttöönottojen toteutuksen ja käyttöön liittyvien toimintatapojen tarkastelun tunnistettiin olevan osaltaan muutosta eteenpäin vievä tekijä. Parhaimmillaan RAI-välineistön käyttöönotot tukivat siirtymistä yhtenäisiin alueellisiin toimintamalleihin. Toisaalta käyttöönottoprosessien ajoitus ei aina onnistunut optimaalisesti. Esimerkiksi asiakasohjauksen toimintamallien suunnitelmia tehtiin paikoittain

vasta sen jälkeen, kun käyttöönottoprosesseissa oli jo tehty asiakasohjauksessa käytettävien RAI-välineiden valinnat ja hankinnat.

Vuonna 2020 käynnistynyt maailmanlaajuinen COVID-19-pandemia ravisutti sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa mittavasti, ja sen vaikutukset heijastuivat myös iäkkäiden palveluihin koko hankkeen ajan. Sosiaali- ja terveydenhuollon työvoiman saatavuushaasteet ovat vaikuttaneet osaltaan RAI-välineistön käyttöönottoon ja käyttöön. Myös hoitohenkilöstön puutteellinen suomen kielen taito on näyttäytynyt paikoitellen haasteena RAI-osaamisen haltuun ottamiselle ja RAI-välineistön käytölle.

RAI-välineistön käyttöönottoja edistäneet ammattilaiset ovat kyenneet haastavankin aikana tekemään merkittävän määrän alueellista ja paikallista kehittämistyötä sekä ottamaan haltuun uusia asioita ja valmiuksia. Useat samanaikaisesti tai lyhyen ajan sisällä toteutuneet uudistukset ovat voineet kuormittaa henkilöstöä. Toisaalta RAI-välineistön käyttöönottoja aktiivisesti eteenpäin vievien ammattilaisten myönteiset odotukset RAI-välineistöä kohtaan, innostus ja pitkäjänteinen sitoutuminen kehittämiseen ovat olleet huomattava voimavara ja muutoksen mahdollistaja.

Iäkkäiden palveluissa toimivien ammattilaisten työpanos ja rooli kansallisessa RAI-välineistön käyttöönotossa on ollut mittava ja ansaitsee varauksettoman tunnustuksen.

9 RAI-välineistön käyttöönotosta jatkuvaan käyttöön

THL:n kansallinen RAI-järjestelmän käyttöönottomalli on osoittautunut toimivaksi. Sen noudattaminen turvaa RAI-välineistön järjestelmällisen käyttöönoton ja jatkuvan käytön iäkkäiden palveluissa. Kulmakivinä jatkuvalle käytölle ovat käyttöönottoaiheessa rakennetut järjestelmälliset toimintamallit RAI-osaamisen varmistamiseksi, RAI-arviointitiedon käyttämiseksi moniammatillisesti hoidon, kuntoutuksen ja palvelun suunnittelussa ja seurannassa sekä RAI-vertailutiedon käyttämiseksi johtamisessa.

RAI-arviointien toteuttamisen edellytyksenä on työyhteisön arkeen nivotut yhteiset toimintakäytännöt. Työyhteisön vuoropuhelu RAI-arviointien, RAI-arviointitiedon ja RAI-vertailutiedon äärellä edistävät ymmärrystä arvioinnin merkityksestä asiakkaalle ja omalle työlle, mutta myös laajemmin työyhteisön, yksikön ja koko organisaation kehittämiseksi. RAI-välineistön jatkuva käyttö edellyttää organisaatiossa kokonaisuuden johtamista sekä ammattilaisten päivittäisessä arjessa toteutuvaa osaamisen ja käytön tukea. RAI-koordinaattorilla, esihenkilöillä, RAI-vastaavilla ja RAI-kouluttajilla on kullakin tärkeä rooli RAI-toiminnan kokonaisuudessa. Palvelunjärjestäjätasolla tai isommissa palveluntuottajaorganisaatioissa kokonaisuuden ohjausta ja toimintaa johtaa RAI-koordinaatioryhmä.

Osassa pitkään RAI-välineistöä käyttävistä organisaatioista tai toimintayksiköistä RAI-toiminnan rakenteiden ja toimintakäytäntöjen ylläpito on voinut jäädä joiltain osin puutteelliseksi tai niihin liittyvä tekeminen ei ole ollut kauttaaltaan läpinäkyvää asiakastyötä tekeville ammattilaisille. RAI-välineistön kansallinen käyttöönotto, lainvelvoittavuus ja näiden myötä kasvaneet odotukset RAI-tiedon suhteen ovat kuitenkin edellyttäneet ja toisaalta tarjonneet mahdollisuuden RAI-toiminnan kokonaisuuden uudelleenarvioimiseen ja kehittämiseen myös niissä organisaatioissa, joissa RAI-välineistö on ollut jo pidempään käytössä. Myös tähän RAI-järjestelmän kansallinen käyttöönottomalli on tarjonnut hyvän pohjan.

Arviointitiedosta kohti vertailutiedon hyödyntämistä

RAI-tiedon käyttö osana asiakkaan hoidon suunnittelua, palveluprosessien ohjausta ja tiedolla johtamista toteutuu hankkeessa tehtyjen havaintojen mukaan vähitellen käyttöönoton edetessä ja käyttöönottoaiheesta jatkuvaan käyttöön siirryttäessä. THL:n RAI-järjestelmän käyttöönottomallin mukaisesti käyttöönoton alussa painopiste on arviointiosaamisen varmistamisessa ja RAI-arviointien toteuttamisessa, johon sisältyy myös arviointitiedon hyödyntäminen asiakastyössä. RAI-arviointitiedon käyttö hoidon suunnittelussa syvenyy yksittäisten ammattilaisten ja koko työyhteisön osaamisen ja toimintakäytäntöjen kehittymisen myötä. Käyttöönoton aikana ja edelleen

jatkuvassa käytössä on tärkeää varmistaa, että arviointitiedon käyttö juurtuu osaksi asiakastyön prosesseja ja moniammatillista työtä.

RAI-vertailutiedon käytön edellytyksenä on luotettava ja kattavasti asiakaskunnan tilannetta kuvaava tieto. RAI-välineistöä käyttävien organisaatioiden on tärkeää arvioida ja seurata RAI-vertailutiedon laatua. RAI-arviointiosaaminen sekä yhtenäiset ja RAI-välineistön periaatteiden mukaiset toimintakäytännöt arviointien toteutuksessa ovat edellytyksenä luotettavalle ja vertailukelpoiselle RAI-vertailutiedolle. RAI-vertailutietoa käytetään jo aktiivisesti erityisesti niissä organisaatioissa, joissa RAI-välineistön käytöllä on pidemmät perinteet. Vastikään RAI-välineistön käyttöön ottaneissa organisaatioissa vertailutiedon käyttö on alkuvaiheessa vähäistä tai vakiintumatonta ja vaatii vielä osaamisen ja toimintakäytäntöjen kehittämistä.

Kansallisen RAI-vertailutiedon myötä iäkkäiden palvelujen tietopohja vahvistuu ja tarjoaa entistä enemmän tukea johtamiseen, palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon. Tieto ei kuitenkaan yksin ratkaise ongelmia tai anna vastauksia, vaan sitä on osattava tulkita, ymmärtää ja käyttää oikealla tavalla päätöksenteon tukena. Organisaation johdon tulee osaltaan perehtyä RAI-järjestelmään ja sen tuottamaan tietoon. RAI-vertailutietoa on tärkeää hyödyntää laajasti ja monipuolisesti koko organisaation toiminnan tarkastelussa osana tiedolla johtamista. Julkisesti saatavilla oleva RAI-vertailutieto mahdollistaa avoimen vertailun ja kannustaa korkean laadun tavoitteluun ja positiiviseen erottautumiseen iäkkäiden palveluissa. Tietoisuus RAI-vertailutiedon avoimuudesta ja laajamittaisesta hyödyntämisestä tutkimuksessa ja kehittämistyössä vahvistaa myös sitoutumista arviointitoiminnan johtamiseen ja RAI-arviointien järjestelmälliseen ja luotettavaan toteutukseen.

Yhteistyö mahdollistaa yhtenäisen RAI-osaamisen

Kansallisen RAI-osaamisen varmistamisen tavoite on, että RAI-osaaminen on vakiintunut sote-alan opintoihin ja toimintakäytäntöihin iäkkäiden palveluissa. Yhtenäisen ja laadukkaan RAI-osaamisen varmistamiseksi tarvitaan yhteistyötä eri sote-alan toimijoiden välillä. THL on järjestänyt valtakunnallisia RAI-kouluttajakoulutuksia kevästä 2022 alkaen, mikä ei kuitenkaan yksin riitä. Yhtenäiselle RAI-koulutusmallille ja RAI-kouluttajakoulutuksille on tarvetta myös hankkeen jälkeen. RAI-välineistön vasta käyttöön ottaneiden organisaatioiden lisäksi yhtenäistä osaamista on tarve edistää myös jo pidempään RAI-välineistöä käyttäneissä organisaatioissa.

RAI-välineistön käyttö linkittyy tiiviisti hoidon ja kuntoutuksen suunnittelun ja toteutuksen prosesseihin. RAI-välineistön käyttöön tarvittavan osaamisen haltuunotto alkaa uusilla sote-ammatteihin valmistuvilla opiskelijoilla alan opinnoissa. Oppilaitosten ja opetushenkilöstön valmiudet RAI-osaamisen liittämiseksi järjestelmällisesti osaksi tutkinto-ohjelmia ja opetusta ovat vielä vaihtelevia. Oppilaitoksissa tarvitaan opetushenkilöstön RAI-osaamisen kehittämistä ja ylläpitämistä, yhteisiä osaamistavoitteita ja oppilaitosten ja työelämän välistä yhteistyötä. RAI-välineistön ja RAI-

tiedon käytön edellyttämä osaaminen on tärkeää huomioida myös jatkossa osaamista-voitteiden määrittelyssä ja uusien koulutuskokonaisuuksien suunnittelussa.

Sote-organisaatiot vastaavat työelämän RAI-koulutuksesta ja osaamisen ylläpitämisestä. Iäkkäiden palveluja tuottavien organisaatioiden henkilöstössä RAI-osaamista tarvitsevat hoito- ja kuntoutustyötä tekevän henkilöstön lisäksi myös esihenkilöt, lääkärin, johtajat ja asiantuntijat. RAI-osaamisen haltuunotto ei kuitenkaan saa jäädä yksittäisen ammattilaisen harteille. Sekä oppilaitoksissa että palveluja tuottavissa organisaatioissa onkin tärkeää luoda RAI-osaamista tukevia rakenteita ja toimintatapoja.

Haasteiden kautta kansallisesti käyttöön

RAI-välineistön käyttöönotot etenivät vanhuspalvelulain siirtymäajalla kotihoidossa muita palvelutyyppinä hitaammin. Henkilöstön riittävyys näyttäytyi erityisesti kotihoidossa haasteena ja vaikutti esimerkiksi mahdollisuuksiin osallistua RAI-kouluttajakoulutuksiin. Kotihoidossa myös liikkuva ja itsenäinen työ sekä asiakkaiden vaihtuvuus on voinut asettaa RAI-välineistön käyttöönoton johtamiselle lisähaasteita verrattuna staattisempiin palveluasumisen toimintaympäristöihin.

RAI-välineistön käyttöönotot keskittyivät alkuvaiheessa vahvasti palvelunjärjestäjien omaan toimintaan, ja palveluntuottajien ohjaus ja neuvonta näyttivät toteutuvan paikoin viiveellä. THL:n RAI-neuvontaan tulneiden yhteydenottojen perusteella palveluntuottajat olisivat kaivanneet tietoa ja tukea omiin käyttöönottoihinsa varhaisemmassa vaiheessa. Palveluntuottajilla oli hyvinvointialueiden käynnistymisvaiheessa myös haasteita löytää palvelunjärjestäjiltä oikeat yhteyshenkilöt neuvontaa ja ohjausta tarvitessaan. Palvelunjärjestäjien erilaiset toimintatavat ja vaatimukset yksityisten palveluntuottajien RAI-välineistön käytön suhteen näyttäytyivät haasteena erityisesti useamman hyvinvointialueen palveluja tuottavien toimijoiden näkökulmasta.

RAI-välineistön käyttöä on tärkeää seurata jatkossa kaikissa iäkkäiden säännöllisissä palveluissa. Omais- ja perhehoidossa RAI-välineistön käytön peittävydestä ei toistaiseksi ole saatavilla vertailukelpoista tietoa. Lisätietoa tarvitaan myös RAI-tiedon laadun arvioimiseksi ja kehittämiseksi sekä organisaatiotasolla että kansallisesti.

Huhtikuussa 2024 RAI-välineistöä on käytetty Suomessa 24 vuoden ajan. Kansallisena palvelutarpeen ja toimintakyvyn arviointivälineenä iäkkäiden säännöllisissä palveluissa ja asiakasohjauksessa RAI-välineistö on ollut kokonaisen vuoden. Vuosina 2021–2023 THL on RAI-välineiden ylläpidon ja kehittämisen ohella tarjonnut tehostetusti tietoa ja tukea RAI-välineistön käyttöönottoon ja jatkuvaan käyttöön. Taivotteena on ollut saattaa RAI-välineistö käyttöön koko Suomessa.

RAI-välineistö on nyt kansallisesti käytössä. Se on usean asiantuntijan, ammattilaisen ja päättäjän ansiota. Heistä jokainen edistää ja mahdollistaa vanhuspalvelulain tavoitteita sekä tämän hankkeen ja koko RAI-toiminnan perimmäistä tarkoitusta: Tukea iäkkään ihmisen hyvinvointia ja osallisuutta palvelujen suunnittelussa sekä turvata mahdollisuus saada laadukkaita palveluja yksilöllisiin tarpeisiin.

Lähteet

- Ahonen E., Ahopelto M., Heikkinen M., Huovinen-Tervo M., Pekkala T., Tolonen E. (2021). *Sotesopan keittokirja -sote-uudistuksen taustatekijät ja käännekohdat*. KAKS – Kunnallisanalangan kehittämissäätiön Julkaisu 45/2021.
https://kaks.fi/wp-content/uploads/2021/09/45_sote-sopan-keittokirja.pdf
- Finne-Soveri H., Äijö M., Tolonen E., Rehula P., Vähäkangas P., Patronen M., Autio T., Haimi-Liikkanen S., Havulinna S. (2020). *Iäkkäiden henkilöiden toimintakyvyn mittaaminen palvelutarpeen selvittämisen yhteydessä*. TOIMIA-suositus ID S028/11.6.2020.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe-2020060540983>
- HE 160/2012. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemista sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista sekä laiksi terveydenhuoltolain 20 §: n kumoamisesta.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120160>
- HE 4/2020. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200004>
- Heikkilä R., Lammintakanen J., Laulainen S., Noro A. (2022). *Asiakaslähtöisyyden toteutuminen asiakas- ja palveluohjauksen eri vaiheissa*. Focus Localis 50(1), 6–23.
<https://journal.fi/focuslocalis/article/view/115341>
- Heikkilä, R & Mäkelä, M (2015). *Onnistuminen - RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Raportti 9/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-478-6>
- Kauppinen S., Forsius P., Kainiemi E. (2023). *Iäkkäiden palvelujen järjestämisen tila hyvinvointialueiden aloittaessa: Vanhuspalvelujen tila -seuran järjestäjäkyselyn tuloksia 2014–2022*. Raportti 4/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-043-9>
- L 812/2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- L 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 612/2021. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210612>
- L 741/2023. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230741>
- Noro, A. & Karppanen, S. (2019). *Ikäihmisten kotihoidon ja kaikenikäisten omaishoidon uudistus 2016–2018. Tuloksia ja toimintamalleja*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja 29/2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4060-4>
- Opetushallitus (2023). Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Määräys 20.12.2023 OPH-4417-2023.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattilainenperustutkinto/8531450/tiedot>
- Ristolainen H., Roivas P., Mustonen E., Hujala A. (2020). *Asiakaslähtöinen palveluohjaus*. Teoksessa Hujala, A. & Taskinen, H. (toim.) Uudistuva Sosiaali- ja terveysala. Tampere University Press, Tampere, 241–266.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202011278266>
- STM (2020). Vanhuspalvelulain muutokset 1.10.2020. Kuntainfo 10/2020. 29.9.2020.
https://stm.fi/documents/1271139/21203212/Kuntainfo+10_2020+vanhuspalvelulain+muutokset+1.10.2020.pdf/9aef1987-5cbd-76a0-10b9-5c9a7a2a2bef?t=1601379097246
- THL 2024a. Tietoa RAI-järjestelmästä. Viitattu 12.2.2024.
<https://thl.fi/aiheet/ikaantymisen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/tietoa-rai-jarjestelmasta>
- THL 2024b. RAI-arviointi asiakastyössä. Viitattu 31.5.2024.
<https://thl.fi/aiheet/ikaantymisen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/rai-arviointi-asiakastyossa>
- THL 2024c. Suositus RAI-arviointivälineistön käyttöön iäkkäiden asiakasohjauksessa. Viitattu 12.2.2024.
<https://thl.fi/aiheet/ikaantymisen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/tietoa-rai-jarjestelmasta/rai-valineisto/suositus-rai-arviointivälineiston-kayttoon-iakkaiden-asiakasohjauksessa>
- THL:n RAI-järjestäjätietokanta (2023). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tiedot päivitetty 12.12.2023. Tietokanta ei ole julkisesti saatavilla.
- THL:n Vanhuspalvelujen tila -seurannan järjestäjäkyselyn aineisto (2022). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aineisto ei ole julkisesti saatavilla.
- Valvira (2022). Sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain uudistuksen vaikutukset lupahallintoon ja valvontaan. Ohje 28.12.2022.
<https://valvira.fi/documents/152634019/171676878/Ohje->

[sosiaalihoitolain-ja-vanhuspalvelulain-uudistuksen-vaikutukset-lupahallintoon-ja-valvontaan.pdf/d0f1a120-9802-ef82-28a6-109f83c6b07d/Ohje-sosiaalihoitolain-ja-vanhuspalvelulain-uudistuksen-vaikutukset-lupahallintoon-ja-valvontaan.pdf?t=1692352503910](https://www.thl.fi/documents/2013/0/109f83c6b07d/Ohje-sosiaalihoitolain-ja-vanhuspalvelulain-uudistuksen-vaikutukset-lupahallintoon-ja-valvontaan.pdf/d0f1a120-9802-ef82-28a6-109f83c6b07d/Ohje-sosiaalihoitolain-ja-vanhuspalvelulain-uudistuksen-vaikutukset-lupahallintoon-ja-valvontaan.pdf?t=1692352503910)

Liitteet

Liite 1. Hankkeen ohjausryhmän kokoonpanot

Taulukko 7. Hankkeen ohjausryhmä vuonna 2023.

Vuosi 2023 Organisaatio	Edustaja
Päijät-Hämeen hyvinvointialue	Tiina Lehtinen, RAI-koordinaattori
Satakunnan hyvinvointialue	Pirjo Rehula, kotiin annettavien palvelujen vastuualuejohtaja
Pirkanmaan hyvinvointialue	Mari Ollinpoika, ikäihmisten palveluiden toimialuejohtaja
Etelä-Savon hyvinvointialue	Pirjo Ihalainen, ikääntyneiden palvelujen geriatrian osastovastaava, RAI-pääkäyttäjä
Helsingin kaupunki	Soili Partanen, arvointitoiminnan johtaja
Folkhälsan Valfärd Ab	Kira Exell-Paakki, asumis- ja sosiaalipalveluiden johtaja
Mainio-kodit, Mehiläinen-konserni	Mari Hietalahti, laatupäällikkö
Hyvil Oy	Anna Haverinen, erityisasiantuntija
Valvira	Kirsi-Marja Santama, ylitarkastaja
Lapin Aluehallintovirasto	Merja Isoaho, sosiaalihuollon ylitarkastaja
Savonia-ammattikorkeakoulu	Päivi Tikkanen, erityisasiantuntija (TtT)
STM, Yhteisöt ja toimintakyky -osasto	Satu Karppanen, neuvotteleva virkamies
THL, Toimintakyky ja palvelutarpeet -tiimi	Esittelijä: Katri Kakko, projektipäällikkö Sihteeri: Sanna Kilpeläinen, suunnittelija Varapuheenjohtaja: Satu Havulinna, tiimipäällikkö, hankejohtaja Janne Asikainen, erityisasiantuntija Rauha Heikkilä, kehittämisspäällikkö
THL:n asiantuntijat ja linjajohdon edustajat	Puheenjohtaja: Anu Niemi, yksikönpäällikkö, Tiedolla johtaminen ja vertaiskehittäminen Niina Palm (ent. Häkälä), erityisasiantuntija, Sote-tieto ja tiedonhallinta Sara Launio, ylilääkäri, Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma

Taulukko 8. Hankkeen ohjausryhmä vuosina 2021–2022.

Vuodet 2021–2022 Organisaatio	Edustaja
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä	Anu Olkkonen-Nikula, Toimialajohtaja, ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus
Porin perusturva	Pirjo Rehula, iäkkäiden palveluiden johtaja
Pirkanmaa	Mari Patronen, Ikäihmisten palveluryhmän palvelujohtaja
Essote	Niina Kaukonen, vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja
Helsingin kaupunki	Soili Partanen, palvelualueen johtaja
Folkhälsan Valfärd Ab	Kira Exell-Paakki, Chef för boende- och socialservice
Mainiokodit, Mehiläinen-konserni	Mari Hietalahti, laatupäällikkö
Suomen Kuntaliitto	Anna Haverinen, erityisasiantuntija
Valvira	Kirsi-Marja Santama, ylitarkastaja
Lapin aluehallintovirasto	Merja Isoaho, sosiaalihuollon ylitarkastaja
Savonia-ammattikorkeakoulu	Päivi Tikkanen, erityisasiantuntija (TtT)
STM, Yhteisöt ja toimintakyky -osasto	Satu Karppanen, neuvotteleva virkamies Esittelijä: Katri Kakko, projektipäällikkö
THL, Toimintakyky ja palvelutarpeet -tiimi	Sihteeri: Sanna Kipeläinen, suunnittelija Satu Havulinna, tiimipäällikkö, hankejohtaja Matti Mäkelä, ylilääkäri
THL:n asiantuntijat ja linjajohdon edustajat	Puheenjohtaja: Anja Noro, tutkimusprofessori Anu Niemi, yksikönpäällikkö, Tiedolla johtaminen ja vertaiskehittäminen Niina Häkälä, erityisasiantuntija, Sote-tieto ja tiedonhallinta Heli Mattila, ylilääkäri, Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma

Liite 2. Hankkeessa julkaistut verkkomateriaalit

Verkkopalvelut

- [Hankesivu: RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki \(thl.fi\)](#)
- [THL:n RAI-järjestelmän käyttöönottomalli palvelunjärjestäjälle tai palveluntuottajalle \(Innokylä\)](#)
- [Kysymyksiä ja vastauksia RAI-arvioinnista \(uudistettu, thl.fi\)](#)
- [RAI-välineistö \(uudistettu, thl.fi\)](#)
- [Suositus RAI-arviointivälineistön käyttöön iäkkäiden asiakasohjauksessa \(thl.fi\)](#)
- [Iäkkäiden säännöllisten palvelujen RAI-tietokanta](#)
- [THL:n RAI-verkkokoulun kurssit RAI-välineistö ja RAI-arviointi \(uudistettu, THL:n verkkokoulut\)](#)

Tiedä ja toimi -kortit

- [RAI-arviointi iäkkään henkilön hoidon ja palvelun tukena – tietoa asiakkaalle \(Julkari\)](#)
- [RAI-välineistö iäkkään henkilön palvelutarpeen arvioinnissa \(Julkari\)](#)
- [RAI-osaamisen varmistaminen iäkkäiden palveluissa \(Julkari\)](#)
- [Kansallinen toimintamalli RAI-järjestelmän käyttöönottoon \(Julkari\)](#)
- [Iäkkään henkilön RAI-arviointi perhehoidossa, toteutettu yhteistyössä Perheoliiton kanssa \(Julkari\)](#)

Posterit

- [Iäkkäiden henkilöiden yhdenvertaisuus palveluissa: toimintamalli RAI-järjestelmän käyttöönottoon iäkkäiden säännöllisissä palveluissa ja asiakasohjauksessa \(Julkari\)](#)
- [Lähijohtajan rooli RAI-toiminnassa \(Julkari\)](#)
- [Kansallinen RAI-osaaminen iäkkäiden palveluissa \(Julkari\)](#)

Videotallenteet

- [Hankevideo: RAI-arviointivälineistö auttaa arvioimaan iäkkäiden palvelutarpeita laadukkaasti ja yhdenmukaisesti \(YouTube\)](#)
- [RAI-arviointivälineistön kansallisen käytön toimeenpanon tuki -hankkeen päätösseminaari 14.11.2023 \(YouTube\)](#)

Artikkelit ja julkaisut

- Kakko K, Pellosniemi N, Hietaharju P, Havulinna S (2023). RAI-arviointi – mistä on kyse? Vanhustyö-lehti 2/2023. Vanhustyön keskusliitto.

- Kakko K, Hietaharju P, Asikainen J (2022). Kohti laadukkaampia iäkkäiden palveluja – RAI-tieto antaa monipuolisesti eväitä johtajille ja kehittäjille. Vanhustyö-lehti 2/2022. Vanhustyön keskusliitto.
- Heikkilä R & Kakko K (2021). [RAI-välineistön kansallistamisen toimeenpanon tuki](#). Teoksessa: Heikkilä R, Mäkelä M, Havulinna S, Hietaharju P, Lind M ja Noro A. (toim.) Valoisa tulevaisuus. RAI-vertailukehittäminen 20 vuotta Suomessa. Raportti 9/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL.

Ruotsinkieliset verkkomateriaalit

- [RAI-arviointi iäkkään henkilön hoidon ja palvelun tukena – tietoa asiakkaalle \(ruotsiksi, Julkari\)](#)
- [RAI-välineistö iäkkään henkilön palvelutarpeen arvioinnissa \(ruotsiksi, Julkari\)](#)
- [RAI-osaamisen varmistaminen iäkkäiden palveluissa \(ruotsiksi, Julkari\)](#)
- [Kysymyksiä ja vastauksia RAI-arvioinnista \(ruotsiksi, uudistettu, thl.fi\)](#)
- [RAI-välineistö \(ruotsiksi, uudistettu, thl.fi\)](#)
- [Suositus RAI-arviointivälineistön käyttöön iäkkäiden asiakasohjauksessa \(ruotsiksi, thl.fi\)](#)
- [THL:n RAI-verkkokoulun kurssit RAI-välineistö ja RAI-arviointi \(ruotsiksi, THL:n verkkokoulut\)](#)